

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА
(НА МАТЕРІАЛАХ БМУ «ПРОМБУД»
ТОВ «ТЕРНОПІЛЬБУД»)

спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма

«Економіка підприємства»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ПТБ(ЕП)-41
Білоус Святослав Васильович

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент Камінська І.М.

(підпис)

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«06» 06 2024 р.

к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми:

Камінська Ірина Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2024 року

Факультет бізнесу та права

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Освітня програма: Економіка підприємства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«01» 09 2023 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Білоусу Святославу Васильовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Діагностика стану та шляхи забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства (на матеріалах БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»)

Керівник роботи: к.е.н., доцент Камінська І.М.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «27» грудня 2023 р. № 493/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «09» 06 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи наукові статті, матеріали міжнародних конференцій, навчальні посібники з питань обґрунтування бізнес-рішень за результатами діагностики стану підприємств, дані Державної служби статистики України, фінансова звітність БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):
ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ТА ПОШУКУ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПОШУКУ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БМУ «ПРОМБУД» ТОВ «ТЕРНОПІЛЬБУД»

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

ДОДАТКИ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Сутність поняття «економічна безпека» в наукових публікаціях учених.

2. Взаємозв'язок елементів забезпечення економічної безпеки підприємства.

3. Методика розрахунку економічної безпеки підприємства.

4. Оцінка ринкового середовища у 2020–2023 рр.

5. PEST-аналіз будівельної галузі України.

6. Показники господарської діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за 2020–2023 рр.

7. Аналіз складових економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

8. Динаміка інтегрального показника економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

9. Шляхи забезпечення економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

10. Результати проєктних рішень для БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Теоретичний розділ	Камінська І.М.		
Аналітичний розділ	Камінська І.М.		
Висновки та пропозиції	Камінська І.М.		
Нормоконтроль	Хомяк Н.В.		

7. Дата видачі завдання «01» вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування теми	до 29.09.2023	Завдання
2.	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 28.10.2023	Завдання
3.	Теоретичний розділ	до 29.12.2023	Завдання
4.	Аналітичний розділ	до 09.03.2024	Завдання
5.	Висновки та пропозиції	до 30.03.2024	Завдання
6.	Формування списку використаних джерел	до 13.04.2024	Завдання
7.	Формування додатків	до 04.05.2024	Завдання
8.	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 11.05.2024	Завдання
9.	Нормоконтроль	до 01.06.2024	Завдання
10.	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 04.06.2024	Завдання
11.	Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту	до 06.06.2024	Завдання

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Білоус С.В.

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Камінська І.М.

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Білоус С. В. Діагностика стану та шляхи забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства (на матеріалах БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»). Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Економіка підприємства» спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, переліку джерел посилань, додатків.

У роботі поглиблено існуючі теоретико-методичні положення та надано практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства за результатами діагностики її стану.

Шляхом уточнення сутності економічної безпеки та визначення діагностики економічної безпеки підприємства як інструменту пошуку шляхів її забезпечення, розкриття методичних особливостей діагностики стану економічної безпеки підприємства поглиблено наукові основи теорії управління. Результати діагностики стану економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» виявили його стійке конкурентне становище на ринку будівельної діяльності, проте демонструють зростання негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища в період 2020–2023 років, що призвело до зниження рівня економічної безпеки підприємства. З метою забезпечення економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» запропоновано впровадити систему відповідних забезпечувальних заходів та реалізувати інвестиційний проєкт зміни технології будівництва будинків з цегли на монолітно-каркасну.

Ключові слова: діагностика стану, економічна безпека, SWOT-аналіз, комплексний підхід, інтегральна оцінка, проєктні рішення, підприємство.

ANOTATION

Bilous S. V. Diagnostics of the state and directions for ensuring economic security of the modern enterprise (on materials of «Prombud» LLC «Ternopilbud»). Manuscript.

Qualification work of a bachelor of OP «Economics of enterprise» specialty 076 Entrepreneurship, trade and stock market activity. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

Qualification work of the bachelor consists of an introduction, two sections, conclusions and proposals, a list of sources used, applications.

The work deepens the existing theoretical and methodological principles and provides practical recommendations for providing economic security of a modern enterprise based on the results of diagnostics of its condition.

The scientific foundations of the management theory are deepened by clarification of the essence of economic security and identifying diagnosis of economic security of the enterprise as a tool for finding ways to provide it, by revealing methodological features of diagnostic of the state of economic security of the enterprise. The results of the diagnostic of the state of economic security of Construction and Assembly Management of «Prombud» LLC «Ternopilbud» revealed its stable competitive position in the construction activity market, but they show the increase of negative influence of the external and internal environmental factors in 2020–2023, which caused the decrease of the economic security level of the enterprise. In order to provide the economic security of Construction and Assembly Management of «Prombud» LLC «Ternopilbud» it is suggested to implement a system of appropriate security measures and to implement an investment project of changing the construction technology of buildings from bricks into monolithic-frame.

Key words: diagnostics of its condition, economic security, SWOT analysis, complex approach, integrated assessment, project decisions, enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ТА ПОШУКУ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Економічна безпека як ключовий фактор забезпечення стійкості сучасного підприємства	10
1.2. Діагностика економічної безпеки підприємства як інструмент пошуку шляхів її забезпечення	16
1.3. Аналіз методичних підходів та розробка методики діагностики стану економічної безпеки підприємства	20
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БМУ «ПРОМБУД» ТОВ «ТЕРНОПІЛЬБУД»	25
2.1. Оцінка ринкового середовища та зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на економічну безпеку підприємства	25
2.2. Оцінка фінансової стійкості підприємства	31
2.3. Аналіз стратегій, потенційних загроз і можливостей	37
2.4. Розрахунок комплексного показника економічної безпеки підприємства	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	56
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Обґрунтування актуальності вибору теми роботи. Забезпечення економічної безпеки компанії є головним питанням у сучасному ринковому середовищі. У результаті найкраще використання ресурсів забезпечує стабільне функціонування підприємства, реалізацію комерційних інтересів і підприємницьких можливостей, а також захист економічних інтересів підприємства від різних загроз і втрат шляхом адаптації до поточних ресурсів. Досягнення поставлених цілей дозволяє швидко діагностувати рівень економічної безпеки підприємства та розробити відповідні стратегії та заходи забезпечення економічної безпеки підприємства на основі результатів її діагностики.

Стан вивченості проблеми. Дослідження, пов'язані з економічною безпекою підприємства, були відображені в роботах відомих вчених, таких як Данілова Е. І. Зіненко К. А., Кобелева Т. О., Коптева Г. М., Зубко Т. Л., Архипенко Т. А., Іванова М. І., Кравчик Ю. В., Каткова Т. І., Потапюк І. П., Мазіленко С. С., Прусова М. О., Кривов'язюк І. В., Барановська О. В., Хом'як А. Р. та інших. Попри численні дослідження, проведені вітчизняними та зарубіжними вченими щодо причин виникнення економічної небезпеки, все ще залишаються невирішені ряд питань. Так, економічна безпека на рівні підприємства недостатньо вивчена. Також, є відкритим питанням удосконалення теорії економічної безпеки, вивчення та розробки методів діагностики економічної безпеки підприємства, які дозволяють управлінцям прийняти більш обґрунтовані рішення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є поглибити існуючі теоретико-методичні положення та надати практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства за результатами діагностики її стану.

В контексті наявної мети дослідження в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- обґрунтована сутність економічної безпеки підприємства як ключового фактору його стійкості;
- розкрито основні інструменти діагностики економічної безпеки та засоби її забезпечення;
- досліджено методичні підходи та запропоновано метод діагностики стану економічної безпеки підприємства;
- проведено оцінку ринкового середовища та факторів впливу на економічну безпеку діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»;
- здійснено аналіз стратегій та потенційних загроз і можливостей для економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»;
- проаналізовано фінансову стійкість БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»;
- здійснено комплексну оцінку стану економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»;
- визначено шляхи забезпечення економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

Об'єктом дослідження є економічна безпека підприємства.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних і методичних засад діагностики стану економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», основним видом діяльності якого є будівництво житлових та нежитлових споруд.

Методи дослідження. Для досягнення мети та завдань в кваліфікаційній роботі бакалавра використано систему загальнонаукових та спеціальних методів, а саме: деталізації та індукції – для визначення мети та цілей; фактографічний, статистичний, узагальнення та систематизації – для вибору джерел інформації та збору даних про результати діяльності підприємства; методи аналізу, синтезу, порівняння, експертний, факторний – для аналізу показників, факторного аналізу та вибору шкали оцінювання, оцінки стану

економічної безпеки підприємства; методи дедукції та узагальнення – для формування висновків про стан економічної безпеки на підприємстві та розробки заходів щодо її забезпечення.

Джерела інформації. Для написання кваліфікаційної роботи бакалавра було використано наявні теоретико-методичні дослідження, наукові роботи українських так і зарубіжних науковців, статистичні щорічники Державної служби статистики України та статистичні дані незалежних економічних видань, які характеризують фінансово-економічний стан підприємства та зовнішнього середовища.

Наукова новизна одержаних результатів ґрунтується у покращенні теоретико-методичних досліджень і наданні практичних рекомендацій для забезпечення економічної безпеки підприємства на основі результатів її діагностики:

Набули подальшого розвитку:

– структурування категорій теорії управління економічною безпекою, зокрема уточнення сутності поняття «економічна безпека підприємства», яке, на рахунок від існуючих, розглядаєм як комплексне явище, яке забезпечує захист економічних інтересів підприємства від різних загроз і втрат шляхом своєчасного їх діагностування визначеними методами;

Удосконалено:

– підхід до діагностики економічної безпеки підприємства, яка пропонується використовувати для визначення рівня економічної безпеки, факторів, які сприяють цьому стану, а також для розробки стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на забезпечення належного стану економічної безпеки підприємства.

Практичне значення результатів. Результати мають практичне значення для створення теоретико-методичного апарату для діагностики економічної безпеки підприємства. Ці висновки будуть служити основою для проектування та прийняття управлінських рішень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ТА ПОШУКУ ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна безпека як ключовий фактор забезпечення стійкості сучасного підприємства

Дослідження економічної безпеки підприємства є необхідним за рахунок зростання мінливості та невизначеності економічного середовища. Це пов'язано з тим, що будь-яке підприємство планує забезпечити свою діяльність, наявну позицію на ринку діяльності, високу стабільність своєї діяльності, економічний і соціальний розвиток і прибутковість своєї в ринковій економіці. З кожним днем українські підприємства стикаються з більшими ризиками та втратами через нестабільну політичну та законодавчу дію, війною і високим курсом долара, застарілу технологічну базу, недосконалу систему управління, недостатню кількість висококваліфікованих спеціалістів у всіх сферах діяльності, низьку конкурентоспроможність у порівнянні з іноземними компаніями та слабкі фінанси можливості.

Економічна безпека – це термін, який вперше використовувався разом з «національною безпекою». Загалом у 1900-х роках, коли загострилися кризи, економічна безпека стала більш важливою. США уперше використали поняття «економічна безпека» після виходу з економічної кризи 1928–1934 років. Термін «економічна безпека» пройшов значний розвиток з цього часу та активно почався використовуватись після другої світової війни, коли усі держави зробили акцент на вплив економічних чинників на безпеку держави.

Однією з основних характеристик економічної системи є економічна безпека підприємства. Це показник її фінансової стійкості, здатність формувати та систематично покращувати умови життя населення, а також сприяти

розвитку підприємницького сектору за допомогою внутрішніх джерел фінансування економічних і соціальних програм і заходів. Термін «економічна безпека» охоплює багато факторів, у тому числі рівень забезпеченості товарами та послугами, політичну стабільність, військову безпеку та економічний, соціальний та екологічний розвиток.

Різноманітність підходів та методів вивчення визначення поняття «економічна безпека» представлено численними авторами та науковцями.

Данілова Е. І. під поняттям «економічна безпека підприємства» розуміє «... – це система протидії небезпекам, тому для прогнозування, оцінювання та зменшення негативного впливу таких небезпек на діяльність підприємства має бути використана методологія управління ризиками» [1]. Авторка підкреслює важливість аналізу і прогнозування для забезпечення безпеки підприємства.

Зіненко К. А. та Кобелева Т. О. провівши аналіз праць науковців виділили два основних підходи: «перший – вузький, відповідно якого економічна безпека розглядається з позиції захищеності та здатності підприємства усунути загрози» [2] та «другий – значно ширший, до якого відносяться визначення що базуються на встановлені мети функціонування підприємства» [2]. Дані автори показали, що для створення системи економічної безпеки підприємства необхідно вивчити особливості кожної галузі.

Коптева Г. М у своїй роботі розкриває поняття наступним чином «...в основі будь-якого підприємства лежать його бізнес-процеси, правильна організація і вдосконалення яких дає підприємству вагомні конкурентні переваги. Таким чином, економічна безпека підприємства виступає наслідком, результатом правильно вибудованих та налагоджених бізнес-процесів» [3]. Підкреслено важливість аналізу, та визначено автором що основними цілями створити умови де підприємство буде в стані захищеності та можливості протистояти загрозам. Зубко Т.Л. у своїй праці економічну безпеку підприємства трактує як «юридичні, виробничі відносини і організаційні зв'язки, матеріальні й інтелектуальні ресурси, що забезпечують стабільність його функціонування, фінансово комерційний успіх, прогресивний науково-

технічний і соціальний розвиток» [4]. У даному визначенні авторка вказує на комплексний підхід до забезпечення стійкості підприємства та враховує різноманітні аспекти його діяльності.

Архипенко Т. А. та Іванова М. І. зазначають, що «економічна безпека підприємства – це стан задоволеності життєво важливих потреб суб'єкта господарювання, виявлення та запобігання загроз його економічній безпеці, потреба (та / або умова) в забезпеченні стійкості, ефективне використання ресурсів при формуванні конкурентних переваг у мінливих умовах» [5]. Автори погоджуються з Зубко Т. Л. [4], адже вони спільно подають трактування економічна безпека як комплексний стан, який враховує потреби суб'єкта господарювання.

Інтегрований підхід до тлумачення поняття «економічна безпека» використовують Кравчик Ю. В. та Каткова Т. І. Економічна безпека підприємства, на їхню думку, є «однією з найважливіших характеристик його виробничо-фінансової діяльності, адже вона характеризується забезпеченістю господарськими ресурсами, які необхідні для нормального функціонування, доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, господарськими взаємовідносинами з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю» [6]. Підхід, у даному визначенні описаний авторами більш широко охоплюючий, враховує не лише внутрішні ай зовнішні фактори.

Системний підхід до визначення поняття «економічна безпека» застосовано Потапюк І. П., Мазіленко С. С. та Прусовою М. О., які стверджують, що вона «...є дуже складною системою, яка містить у собі різноманітні складові, що спрямовані на забезпечення ефективності управління та використання усіх видів ресурсів підприємства» [7]. Автори підкреслюють, що ефективне управління та використання всіх ресурсів підприємства забезпечується багатьма факторами, які гарантують його економічну безпеку, досягнення стабільності та ефективності.

Будівельна галузь має багато особливостей, які впливають на систему економічної безпеки, і вона посилюється під час війни. Складні технології будівельного процесу та забезпечення якості будівельних робіт; значна тривалість будівництва та транспортні ризики (особливо в умовах воєнного стану) і втрата матеріальних цінностей; значна тривалість будівництва та складність планування фінансових витрат будівельного підприємства, які можуть змінюватися в процесі. Існуюча система економічних взаємовідносин у будівельній галузі України не забезпечує економічну безпеку будівництва, після чого вона збільшує ризики, які є у країні під час воєнного стану.

Проаналізувавши трактування вітчизняних науковців щодо поняття «економічна безпека», сформуємо авторське бачення у більш вузькому контексті, а саме «економічна безпека будівельного підприємства».

Економічна безпека будівельного підприємства – це процес здійснення заходів, спрямованих на захист бізнесу будівельного підприємства від реальних або наявних загроз, які можуть призвести до значних економічних витрат, розробка яких досягається результатами діагностики ступеня їх впливу на діяльність підприємства. Такі заходи спрямовано на підвищення фінансової стійкості, ліквідності та конкурентоспроможності будівельних підприємств, але вони також мають позитивний вплив на рівень життя людей, які одночасно залучені до будівництва або користуються результатами будівництва, як-от житло, інфраструктурні об'єкти тощо.

Основним завданням подальшого вивчення процесів забезпечення економічної безпеки підприємства є систематизація її видів відповідно до різних класифікаційних ознак. Актуалізація цього завдання зумовлена потребою структурувати процес дослідження економічної системи за окремими компонентами, щоб побудувати ефективну систему безпеки на підприємстві.

В таблиці 1.1 розкрита авторська загальна класифікація видів економічної безпеки підприємства за різними класифікаційними ознаками.

Таблиця 1.1. – Класифікація видів економічної безпеки підприємства
(розроблено автором)

Класифікаційна ознака	Критерій класифікації	Види економічної безпеки
Сфера застосування	Об'єкт забезпечення безпеки	Технологічна, інформаційна, фінансова, кадрова
Фактор зовнішнього середовища	Ступінь впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств	Регіональна, національна, глобальна
Стійкість до небезпеки	Рівень стійкості підприємства до потенційних внутрішніх і зовнішніх небезпек	Вразлива, стійка, резиліентна
Заходи щодо дії економічної безпеки	Основні цілі та завдання системи економічної безпеки	Захист від зовнішніх та оптимізація внутрішніх процесів
Можливості впливу на економічну безпеку	Вплив на джерела загроз та реакція на них	Активна, пасивна
Організація економічної безпеки	Принципи та підходи до управління економічною безпекою	Інтегрована, децентралізована, комбінована
Глибина впливу управління	Рівень впливу управлінських рішень на економічну безпеку	Стратегічна, тактична, оперативна
Виконання завдань	Основні завдання, які розв'язує система економічної безпеки	Профілактична, відновлювана, захисна

У цій таблиці класифікаційна ознака «Стійкість до небезпеки» є найважливішою, вона вказує наскільки ефективно підприємство може протистояти наявним загрозам і зберегти свою економічну безпеку. Ця ознака важлива, адже показує, наскільки підприємство вразливе до різних ризиків і загроз, які можуть виникнути в економічному середовищі та як зменшується ймовірність негативних наслідків в умовах економічної нестабільності або конкуренції. Ця характеристика може бути вирішальною для того, щоб знати наскільки добре працює підприємство в змінному бізнес-середовищі.

Економічна безпека підприємства є системою, яка складається з багатьох компонентів і виконує різні завдання, щоб досягти певних цілей на основі чітко визначених принципів, які подані на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1. Взаємозв'язок елементів забезпечення економічної безпеки підприємства (розроблено автором)

Таким чином, взаємодія елементів економічної безпеки підприємства через дотримання принципів і виконання функцій повинна гарантувати досягнення цілей, таких як адаптація підприємства до навколишнього середовища,

ефективне та раціональне використання ресурсів підприємства, законне здійснення діяльності, використання наявних можливостей підприємства, забезпечення екологічної безпеки підприємства та його захист від природних катаклізмів, використання сучасних технологій.

1.2. Діагностика економічної безпеки підприємства як інструмент пошуку засобів її забезпечення

Здатність підприємства зберегти стабільність і відповідність умовам економічної діяльності в умовах різних зовнішніх загроз і впливів є визначенням економічної безпеки підприємства. Зростаюча конкуренція на ринку, зміни в економіці та ризики зовнішніх факторів часто залишають підприємство перед серйозними викликами, які можуть підірвати їхню стабільність і призвести до втрати.

Діагностика економічної безпеки підприємства є життєво важливою для його досягнення та успіху. Через діагностичні процедури можна виявити слабкі та вразливі місця в управлінні, застосувати виявлені ризики та прогнозувати загрози, а також розробити ефективні методи для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Сафонік Н. П., Дудік А. О. пишуть наступне «Для підвищення ефективності системи управління економічною безпекою підприємства необхідно розробити комплекс заходів з оцінки, моніторингу та діагностики економічної безпеки» [11]. Автори звертають увагу на те, що економічна діагностика є одним з ключових інструментів для визначення стану економічної безпеки підприємства.

Хімич О. В. у своїй статті, спираючись на дослідження вітчизняних науковців, висловлюється так: «Методи діагностики є способами діагностичних процедур. Від точної ідентифікації загроз, правильного вибору методів, методик та інструментів діагностики залежать ступінь достовірності

результатів діагностики економічної безпеки підприємства та комплекс необхідних заходів щодо умов її забезпечення. Для отримання об'єктивних результатів діагностики економічної безпеки підприємства необхідно застосовувати системний підхід до вибору методів її здійснення» [12]. Автор підкреслює, що вибір правильних методів і процедур для діагностики економічної безпеки підприємства забезпечує точність і об'єктивність результатів. Для забезпечення достовірності та комплексності оцінки необхідно використовувати системний підхід у цьому процесі. Це дозволяє розробити ефективні заходи для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методів та підходів у діагностиці економічної безпеки підприємства є багато. Більшість науковців схиляються до думки що використання їх окремо менш ефективне за комбіноване, так як для отримання біль комплексної та об'єктивної оцінки економічної безпеки підприємства потрібно вивчити ситуації з усіх можливих сторін. Свою думку хочу підкреслити цитатою Завитій О., так як погоджуюсь з нею: «Діагностика служить основним інструментом, що дозволяє об'єктивно оцінити внутрішні й зовнішні параметри роботи підприємства, досліджувати господарські процеси в їхньому взаємозв'язку» [13]. У свої статті Завитій О. спиралась на фінансовий підхід діагностики економічної безпеки як інструмент пошуку шляхів її підвищення. Основними показниками фінансового підходу є: бухгалтерські звіти та показники, такі як прибуток, активи, заборгованість, оборотність коштів тощо, показують фінансовий стан компанії; ліквідність компанії, що означає, що вона може сплачувати свої гроші вчасно; платоспроможність, яка характеризує здатність підприємства сплачувати своє зобов'язання; фінансова стабільність як показник того, наскільки фінансово стійким є підприємство до зовнішніх і внутрішніх впливів; фінансові результати тобто показники, які показують, наскільки добре працює компанія, такі як прибуток, рентабельність і обсяги продажів; грошові потоки, які показують, як рухаються гроші в компанії і є показником того, наскільки добре вона фінансується. Завдяки цим параметрам можна провести комплексну оцінку стану компанії.

Барановська О. В., Хом'як А. Р. у своїй роботі висловлюють свою думку про економічну діагностику: «Методи діагностики економічної безпеки підприємства мають безпосередній зв'язок із стратегічними напрямками управління підприємством, що поділяються на дві основні групи: спрямовані на безпеку процесу функціонування та на підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств» [14]. Можна зробити висновок, що автори пропонують запровадити системний підхід до діагностики економічної безпеки підприємства, який включає в себе широкий спектр інструментів і методів. Методи діагностики, запропоновані авторами, включають створення системи управління доступом до даних, моделювання наслідків негативного впливу різних факторів, а також аналіз можливості нейтралізації негативних наслідків. Автори підкреслюють важливість розробки стратегії економічної безпеки на основі результатів діагностики, коли йдеться про інструменти та методи підвищення економічної безпеки підприємства. Заходи з профілактики та управління ризиками, а також узгодження стратегічних рішень є життєво зручними для забезпечення стійкого розвитку підприємства.

У праці Кривов'язюка І. В. [15] головна думка, яку хоче донести науковець, полягає в тому, що комплексна діагностика економічної безпеки підприємства є кількістю наукових і практичних завдань у наш час. Він підкреслює, що своєчасна та об'єктивна комплексна діагностика дозволяє виявити загрози та небезпеки, зменшити їх вплив на підприємство та розробити та впровадити заходи для захисту підприємства від небезпеки. Автор підкреслює важливість створення відповідної моделі комплексної діагностики, яка інтегрує взаємодію функціональних елементів діагностики та дозволяє розробити стандарти підвищення ефективності управління. Крім того, автор зазначає, що створення моделі комплексної діагностики є найбільш ефективним методом зменшення негативного впливу загроз і уникнення небезпеки.

Економічна діагностика підприємства допоможе вирішити деякі ризики та слабкі місця. Це важливий крок до створення планів забезпечення економічної безпеки. У світлі того, значно складним і різноманітним досягненням є сучасне

бізнес-середовище, а діагностика є необхідним інструментом для досягнення успіху в умовах постійних змін.

Вище згадані фактори свідчать про те, що ефективна діагностика дозволяє виявити загрози та ризики, зменшити їх вплив і розробити ефективні стратегії для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

Кривов'язюк І. В. підтверджує, що комбіноване використання методів діагностики є основою для отримання об'єктивної та комплексної оцінки. Автор пропонує системний підхід до діагностики, який враховує різні елементи управління та формує ефективні плани забезпечення економічної безпеки підприємства.

Загалом, у сучасному бізнесі діагностика економічної безпеки є важливою частиною стратегічного управління підприємством. Вона дозволяє не тільки виявити наявні ризики та небезпеки, але й розробити конкретні заходи для уникнення цих ризиків і гарантувати їх постійний розвиток. Такий підхід до компаній адаптується до змін на ринку та залишить їх конкурентоспроможними в довгостроковій перспективі.

1.3. Аналіз методичних підходів та розробка методики діагностики стану економічної безпеки підприємства

Достовірність аналізу економічної безпеки підприємства залежить від добре розробленої методики, яка повинна включати різні сфери діяльності підприємства та низку показників. Крім того, аналіз повинен здійснюватися у динаміці, щоб мати можливість прогнозувати економічну безпеку.

Немає єдиного методу оцінки економічної безпеки в науковій економічній літературі. Існує багато методів економіки, які повинні бути проаналізовані та уточнені. Кожен дослідник цієї теми розробив або доповнив існуючі методи діагностики економічної безпеки підприємства. Вибір методу та інформаційної бази для аналізу є основною проблемою в діагностиці економічної безпеки.

Мельничук І. В., Мужевич Н.В. [8] вивчають різні підходи до визначення проблеми економічної безпеки підприємства. Автори виділяють дві основні проблеми до діагностики: вибір методів оцінки, інформаційну базу. У своїй роботі Мельничук І. В., Мужевич Н.В. пишуть, що «Загальноприйнятою інформаційною базою для експрес-діагностики економічної безпеки вважають показники фінансової звітності. Однак, для проведення фундаментального фінансового аналізу необхідні також дані обліково-аналітичної системи підприємства, тобто доповнення даними синтетичного та аналітичного обліку та/або розшифровка відповідних статей фінансової звітності» [8]. Автори стверджують, що показники фінансової звітності є загальноприйнятим джерелом інформації для швидкої оцінки економічної безпеки компанії, але для проведення більш глибокого та фундаментального економічного аналізу необхідні додаткові дані. Зокрема, вони підкреслюють, що дані для обліково-аналітичної системи компанії необхідні, яка включає як синтетичний, так і аналітичний облік і розшифровку відповідних статей фінансової звітності. У роботі наведено перелік різних методів діагностики, але автори не запропонували власного варіанту діагностики.

Панченко В. А. [9] розробив ефективний спосіб визначення економічної безпеки підприємства на основі ресурсного підходу. Автор пропонує здійснювати оцінку економічної безпеки за ресурсами, які використовуються на підприємстві для отримання економічної безпеки. Основні плюси такого підходу: фокус на ресурсах, об'єктивність, зв'язок з стратегією підприємства. З мінусів даного підходу: обмежена перспектива, складність оцінки ресурсів, відсутність фокусу на результати.

Малтиз В., Малтиз О. [10], а також інші науковці запропонували метод оцінки економічної безпеки підприємства на вітчизняних підприємствах швидко та не складку інтегральну методіку, основою якої є метод інтегральної оцінки фінансового стану організації. Основні переваги такого методу є: комплексність, універсальність, поєднання різних методів. Також перевагою є його розробка з урахуванням особливостей економічної системи України. З

недоліків інтегрального методу є: складність реалізації, суб'єктивність, потреба у додаткових ресурсах.

У процесі діагностики економічної безпеки існує широкий спектр аналітичних оцінок, які можна інтерпретувати різними способами. На що вказує зміст праць таких учених як Мельничук І. В., Мужевич Н. В. [8], Панченко В. А. [9], Малтиз В., Малтиз О. [10] та ін. Усі автори погоджуються, що для детального оцінювання економічної безпеки підприємства необхідне комплексне використання методів або їх правильне поєднання (табл. 1.2).

Таблиця 1.2. – Критичний аналіз методів і підходів до діагностики економічної безпеки підприємства (розроблено автором)

Підхід	Метод	Особливості	Переваги
Фінансовий	Аналіз загальних фінансових показників	- Використання показників і фінансових звітів для оцінки економічної безпеки; - Аналіз балансів, звітів про прибутки та збитки та грошового потоку.	- Дозволяє оцінити фінансову стабільність компанії; - Надає об'єктивну інформацію про фінансове здоров'я компанії.
Ринковий	Аналіз ринкового позиціонування та конкуренції	-Вивчення конкурентного середовища та місця знаходження підприємства на ринку; -оцінка стратегій конкурентів і ринкових можливостей;	-Виявляє можливості для підвищення конкурентоспроможності та дозволяє змінювати стратегію відповідно до змін на ринку.
Системний	SWOT-аналіз	-Визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз компанії; -аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища.	- Допомогає зрозуміти внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на економічну безпеку; - Дозволяє розробити план на основі отриманих даних.
Ресурсний	Оцінка фінансових, людських та матеріальних ресурсів	-Аналіз наявних резервів і те, як вони використовуються для забезпечення економічної безпеки; -Врахування витрат на ресурси та їх ефективності.	- Дозволяє визначити недоліки у використанні ресурсів; - Забезпечує розумне використання ресурсів для підвищення ефективності бізнесу.
Цільовий	Порівняння досягнутого рівня з цілями та стандартами	-оцінка досягнутого рівня економічної безпеки порівняно з цілями та стандартами; -виявлення невідповідностей і обґрунтування необхідних змін.	- Надає чітку метрику для визначення досягнення цілей; -Дозволяє швидко визначити, коли потрібно змінити стратегію.

Таким чином, можна стверджувати, що системний підхід кращий за будь-який інший підхід, коли розглядається поняття «економічна безпека підприємства» та процедура її оцінки. Це залежить від цілей компанії. Кожен із них має як переваги, так і недоліки. Таким чином, ми розробили власний підхід до визначення економічної безпеки підприємства (рис. 1.2).

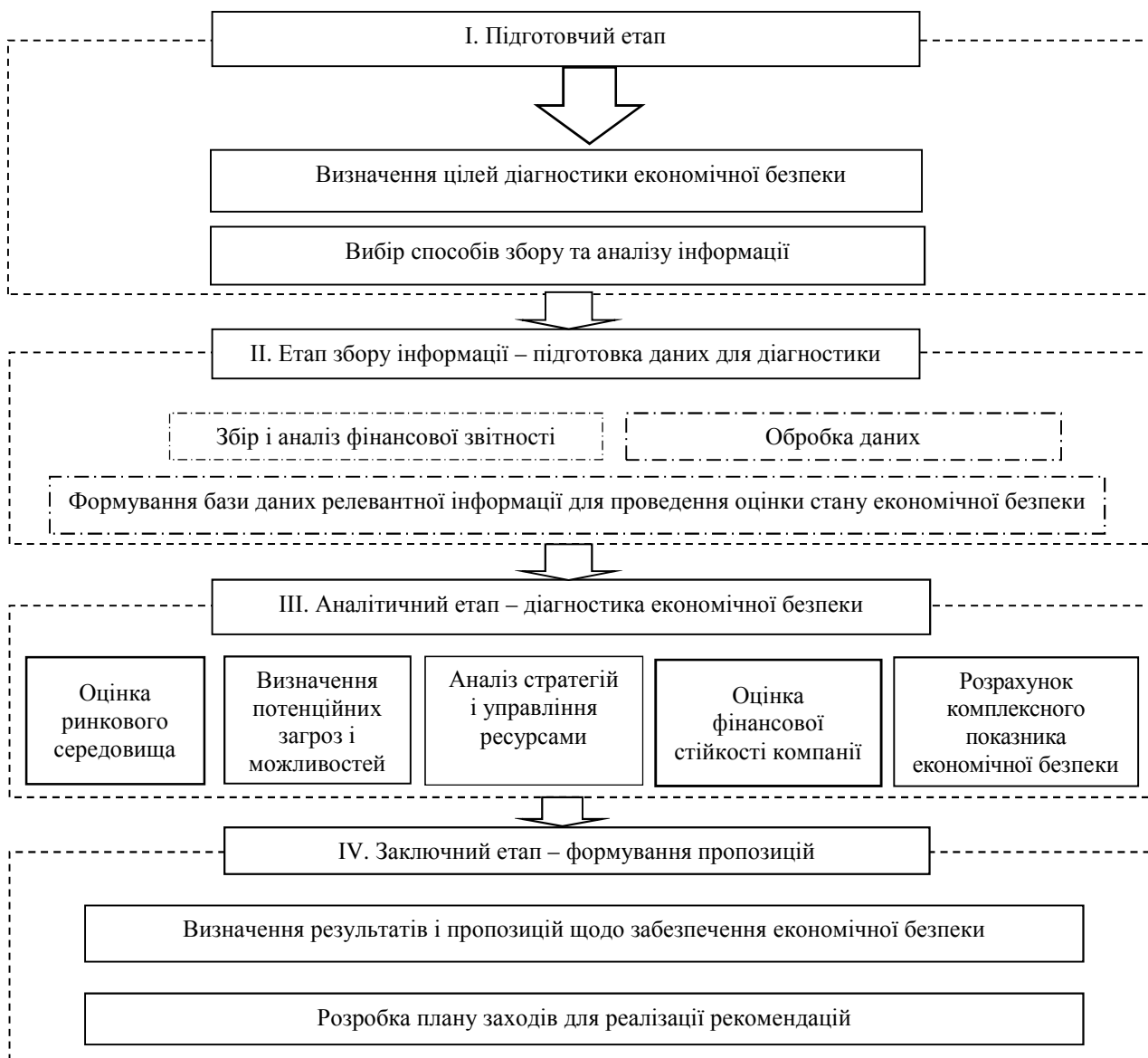

Рисунок 1.2. Методика діагностики стану та пошуку шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства

Відповідно нами виділено чотири основні етапи процесу розрахунку економічної безпеки підприємства. Це підготовчий етап, етап збору інформації,

етап аналізу та етап завершення. Кожен етап має свої обов'язки та дії, щоб досягти мети – діагностики економічної безпеки підприємства.

Мета запропонованої методики діагностики економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб визначити основні фактори, які впливають на економічну безпеку, і визначити показники економічної безпеки підприємства за його основними компонентами. Крім того, метою є пошук шляхів забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

На першому етапі визначаються конкретні мета та цілі, які необхідно досягти за допомогою діагностики економічної безпеки. Для цього можуть бути створені показники ефективності, оцінка рівня ризику та визначення слабких місць у фінансовій діяльності компанії. Вибір способів збору та аналізу інформації. На цьому етапі також відбувається визначення інструментів, необхідних для збору та обробки даних, необхідних для діагностики економічної безпеки. Це може включати використання фінансових моделей, аналіз тенденцій на ринку, опитування експертів і керівників тощо.

Другий етап передбачає формування баз даних для діагностики та аналіз фінансової звітності підприємства: аналізуються фінансові звіти підприємства, такі як баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про готовність до платежів тощо.

На третьому етапі здійснюється власне діагностика економічної безпеки. Оцінка ринкового середовища: на цьому етапі вивчаються тенденції на ринку, конкурентна ситуація та інші фактори, які можуть вплинути на економічну безпеку компанії. Визначення та оцінка зовнішніх і внутрішніх факторів: політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори включають внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на економічну безпеку підприємства. Також відбувається оцінка фінансової стійкості підприємства: для оцінки фінансового стану аналізується ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість та рентабельність. Аналіз стратегій та управління ресурсами: визначаються ефективність стратегій і методів управління ресурсами, такими як людські ресурси, фінанси, матеріальні та технічні ресурси. Розглядаються

плани розвитку, оцінюється, наскільки вони відповідають цілям і можливостям. Також здійснюється комплексна оцінка стану економічної безпеки підприємства.

На останньому, четвертому етапі, проводиться остаточний аналіз інформації, а також робляться висновки та пропозиції щодо того, як покращити економічну безпеку підприємства. На цьому етапі необхідні кроки включають:

1. Формулювання результатів і пропозицій щодо забезпечення економічної безпеки: результати аналізу служать основою для розробки рекомендацій щодо поточного стану економічної безпеки підприємства. Висновки повинні вказувати на проблеми, ризики та сильні сторони, а також на перспективи покращення.

2. Розробка конкретного плану дій для впровадження рекомендацій: на цьому етапі розробляється конкретний план дій для вирішення виявлених проблем і підвищення економічної безпеки підприємства. План може включати ідеї щодо управління ризиками, фінансового управління та стратегічного планування, серед інших областей.

Загалом, останній крок включає оцінку результатів аналізу та розробку конкретних стратегій для покращення економічної безпеки компанії. Розробка конкретних рекомендацій щодо покращення ситуації та системний та структурований підхід до діагностики економічної безпеки є перевагами методу. Тим не менш, недоліками є обмеженість інструментів, які використовуються, а також ймовірність того, що результати будуть суб'єктивними через залежність від експертної оцінки. Для отримання більш точних результатів цю стратегію можна поєднати з іншими методами та інструментами для оцінки економічної безпеки підприємства.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БМУ «ПРОМБУД» ТОВ «ТЕРНОПІЛЬБУД»

2.1. Оцінка ринкового середовища та впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на економічну безпеку

Для того, щоб оцінити ринкове середовище та зовнішні і внутрішні фактори, які впливають на економічну безпеку підприємства першочергово потрібно зробити аналіз галузі підприємства, в якій воно функціонує та дати коротку характеристику підприємству, що аналізується.

Будівельна Монтажна Управляюча компанія «Промбуд» є підрозділом Товариства з обмеженою відповідальністю «Тернопільбуд», що є лідером на будівельному ринку Тернопільщини, розвиваючи власні виробничі та управлінські можливості, а також активно впроваджуючи сучасні технології та підходи в будівництві з досягнення високих стандартів якості та ефективності.

ТОВ «Тернопільбуд» входить до рейтингу ТОП-50 надійних будівельних компаній України за версією BILD.UA [16].

Історія компанії ТОВ «Тернопільбуд» починається з того, що вона була з перших будівельних компаній на Тернопільщині, які працювали над відновленням міст після Другої світової війни. Компанія активно розвивалася, будуючи житлові будинки, навчальні заклади, лікарні та промислові підприємства. Компанія має значний досвід у будівництві житла, соціальних та комунальних об'єктів, а також промислових об'єктів. ТОВ «Тернопільбуд» спеціалізується на виконанні різноманітних будівельних робіт, таких як проектування, зведення та після будівельне обслуговування. Компанія забезпечує високоякісне та своєчасне виконання завдань за рахунок високоякісних висококваліфікованих спеціалістів.

Загальна ситуація на ринку у 2022 році погіршила війна. Вона поставила серйозні проблеми будівельному сектору Тернополя та в усій Україні. Загальний спад у будівельній галузі України склав приблизно 69,1%, що значно вплинуло на регіональні ринки, включаючи Тернопіль. Підвищення цін на енергоносії та матеріали, руйнування інфраструктури та перебої в постачанні через військові дії були основними причинами спаду [17; 18].

Для оцінки ринку будівельної галузі в Тернополі за період 2020–2023 років ми розглянемо такі фактори, як обсяг будівельних робіт, кількість нових проєктів, інвестиції в будівництво, ціни на будівельні матеріали та вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Оцінка ринкового середовища будівельного бізнесу м. Тернопіль розглянемо у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Оцінка ринкового середовища у 2020–2023 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Обсяг будівельних робіт	Поступове зростання	Значне зростання	Значне зниження	Поступове відновлення
Кількість нових проєктів	Нормальний рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень
Ціни на будівельні матеріали	Стабільні	Незначне зростання	Значне зростання	Помірне зростання
Внутрішні фактори	Стабільність	Активний ринок	Нестабільність	Нестабільність
Зовнішні фактори	Пандемія COVID-19	Постпандемічне відновлення	Війна	Війна
Рівень конкуренції	Помірний	Високий	Низький	Низький

Дані дослідження свідчать що протягом 2020–2023 років будівельний ринок м. Тернопіль зазнав значних змін. Війна у 2022 році значно дестабілізувала ринок після відновлення у 2021 році. Зростання цін на будівельні матеріали, скорочення інвестицій і підвищення ризиків були основними проблемами. Так, цей ринок має потенціал для відновлення, якщо ситуація й надалі стабілізуватиметься, як у 2023 році та інвестиції у відбудову будуть залучатись і надалі.

Для кращого бачення економічної безпеки підприємства пропоную розглянути ключові показники господарської діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» та визначити як ринкове середовище впливає на фінансові результати.

Таблиця 2.2. – Ключові показники у 2020–2022 рр. БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» (розроблено на основі фінансової звітності підприємства)

Показники	Період дослідження			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн	42288,2	79066,3	38271,8	44127,3
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	24791,2	71043	49790,7	55466,83
Валовий прибуток, тис. грн	17497	8023,3	-11518,9	-9768,02

Дані дослідження підтверджують результати оцінки ринкового середовища про реальний ринковий стан тих років. Якщо у 2020 році чистий дохід складав 42288,2 тис. грн, то вже у 2022 він знизився на 4016,4 тис. грн та складав 38271,8 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції за 2020 рік склала 24791,2 тис. грн, що дозволило підприємству отримати значний валовий прибуток. Валовий прибуток у 2020 році склав 17497 тис. грн, та вказує нам на ефективне управління витратами у відносно стабільному ринку під час пандемії COVID-19. Підвищення попиту на будівельні роботи та відновлення ринку після пандемії демонструє значне зростання виробництва до 79066,3 тис. грн у 2021 році. Підвищення цін на будівельні матеріали та послуги пояснює зростання собівартості до 71043 тис. грн. Ринок продовжував демонструвати позитивну динаміку, незважаючи на те, що валовий прибуток знизився до 8023,3 тис. грн. Через військові дії та нестабільну міграцію в країні, яка сильно вплинула на ринок у 2021 будівельних робіт, виручка знизилася до 38271,8 тис. грн. Собівартість зросла до 49790,7 тис. грн, незважаючи на зниження виручки, що погіршує про значні перебої в постачанні матеріалів і тиск інфляції. Як наслідок, компанія перебуває у значних фінансових труднощах і зазнала збитків у розмірі 11518,9 тис. грн. В той же час, у 2023 р. ситуація незначною мірою поліпшилась.

Проаналізуємо динаміку чистого прибутку (збитку) БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» (рис. 2.1).

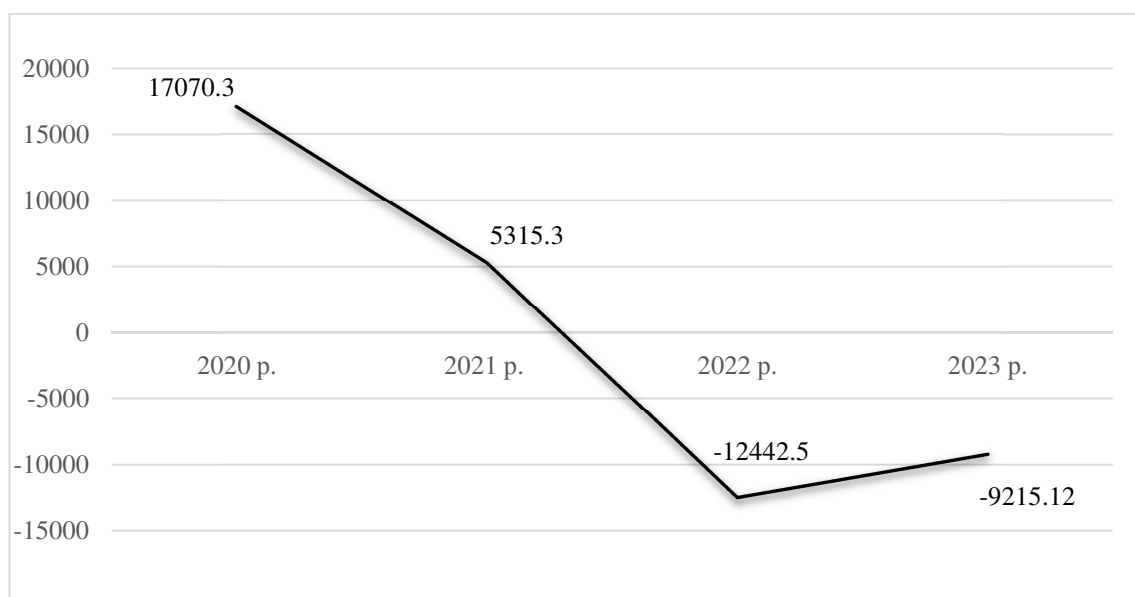

Рисунок 2.1. Чистий прибуток (збиток) за 2020–2023 рр.

Дослідження показало спад чистого прибутку за період 2020–2021 рр. це зумовлено пандемією 2020 року, відновлення після пандемії не змінило ситуацію через збільшення витрат у 2021 році, та з приходом війни у 2022 році ситуація тільки погіршилась.

PEST-аналіз визначає параметри зовнішнього впливу, які дозволяють виявити тенденції розвитку будівельної галузі в Україні (табл. 2.3).

За результатами PEST-аналізу можна побачити багато факторів, що впливають на будівельну галузь. Так, політичні фактори показують, будівельний бізнес стикається з нестабільністю через часті зміни в будівельному законодавстві. Довгострокові плани та інвестиції можуть бути складними, якщо правила гри не стабільні та непрозорі. Наприклад, зміни вимог до енергоефективності будівель або екологічних стандартів можуть призвести до додаткових витрат на адаптацію. Строгі правила впливають на ліцензування, отримання дозволів і контроль якості будівельних робіт.

Таблиця 2.3. – PEST–аналіз будівельної галузі України (розроблено автором на основі ([20];[21];[22];[23];[24];[25])

<i>Політичні фактори</i>	<i>Економічні фактори</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Законодавство: нестабільність виникає через часті зміни в будівельному законодавстві. - Регулювання: Жорсткі правила впливають на операційні витрати та терміни завершення проєкту. - Державні програми: Програми, такі як «Доступне житло», стимулюють ринок. - Корупція: Високий рівень корупції впливає на прозорість тендерних процедур і витрати. - Згідно з рейтингом, Україна посідає 64 місце у світі за легкістю ведення бізнесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - ВВП: Після рецесії 2020 року економічне зростання у 2021 році становило 3,4% - Інфляція: Вартість матеріалів і робочої сили зросла через високу інфляцію 9,4% у 2021 році. - Валютні коливання: Вартість імпортованих товарів впливає на зміни курсу гривні. - Рівень безробіття: у 2021 році рівень безробіття становив 9,9%.
<i>Соціальні фактори</i>	<i>Технологічні фактори</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Демографічні зміни: Міграція до міст збільшує попит на житло, хоча населення України скорочується. - Урбанізація: Збільшення кількості міст призводить до збільшення потреби в нових будівельних матеріалах і інфраструктурі. - Споживчі настрої: позитивні споживчі настрої збільшують попит на комерційну нерухомість і нове житло. - Соціальні тенденції: Еко-будинки та енергоефективні технології стають все більш популярними. 	<ul style="list-style-type: none"> - Інновації: Інновації в будівництві підвищують ефективність і знижують витрати. - Нові матеріали: використання екологічно чистих та ефективних матеріалів підвищує конкурентоспроможність. - Автоматизація: автоматизація будівельних процесів скорочує час виконання проєктів і витрати на робочу силу. - Цифрові технології: Використання технологій, таких як BIM, покращує планування, управління проєктами та взаємодію між учасниками будівельного процесу.

Це може призвести до збільшення операційних витрат і збільшення термінів завершення проєктів. Доступне житло та інші державні програми підтримують будівельну галузь. Вони підвищують попит на житло та стимулюють розвиток будівельних підприємств. Високий рівень корупції в будівельній галузі може вплинути на прозорість тендерних процесів і зробити неофіційні платежі дорожчими для компаній. Україна займає 64 місце у світі за легкістю ведення бізнесу за версією World Bank 2020 [20] що вказує на середній рівень сприятливого середовища для бізнесу. Та один з ключових факторів – це 10-тирічна війна з росією, яка дуже стримує розвиток усіх галузей в Україні.

Щоб збільшити обсяги будівництва, досліджені економічні фактори вказують на те, що необхідно спростити податкову політику, покращити

інвестиційний клімат і покращити систему ведення бізнесу. Показуючи відновлення економіки України після пандемії COVID-19, економічне зростання у 2021 році становило 3,4% після рецесії у 2020 році, та після падіння 2022 р. на 28,8% зростання та за різними оцінками на 5-5,5% у 2022 році, все ж мале [21]. Оскільки зростання економіки збільшує інвестиції в інфраструктурні проєкти, це позитивно впливає на будівельний сектор. Вартість будівельних матеріалів і робочої сили зросла через високу інфляцію та війну. Це може призвести до зниження маржі будівельних компаній і, як наслідок, до підвищення кінцевих витрат проєктів. Зміни курсу гривні впливають на вартість імпортованих будівельних матеріалів, що може зробити будівництво дорожчим. У 2021 році рівень безробіття становив 7,7 відсотка, що створює конкуренцію за кваліфіковану робочу силу в будівельному секторі та може вплинути на зарплати [22].

Соціальні фактори вказують на те, що необхідно підвищити рівень життя населення, підвищити заробітну плату та зберегти висококваліфіковану робочу силу, здатну працювати над сучасними проєктами. Хоча населення України скорочується, міграція до міст збільшує попит на житло в містах. Це дає будівельним компаніям у великих містах і областях можливості. Оскільки більше людей живуть у містах, виникає потреба в нових будівлях і інфраструктурі, що змушує будівельний ринок розвиватися. Хороші настрої підвищують попит на комерційну нерухомість і нове житло. Після пандемії COVID-19 клієнти більше цінують просторі житлові приміщення та надають перевагу будинкам, які є безпечними для навколишнього середовища. Проте, з 2022 року ситуація дещо змінилась на сході та центральній частині України, де попит більший на більш стійкі або захищені будівлі від ракетних атак.

Інновації та нові технології є технічними факторами, які впливають на ефективність і якість будівельних проєктів. Нові технології в будівництві підвищують ефективність і знижують витрати. Наприклад, модульне будівництво скорочує час виконання проєкту та вартість будівництва. Використання екологічно чистих та ефективних матеріалів підвищує

конкуренентоспроможність будівельних компаній і зменшує експлуатаційні витрати на утримання будівель. Автоматизація будівельних процесів скорочує час виконання проєкту та витрати на робочу силу. Роботизовані системи та технології можуть виконувати завдання з більшою точністю та меншим ступенем помилок. Використання цифрових технологій, таких як BIM (Building Information Modeling) [23], покращує планування, управління проєктами та взаємодію між учасниками будівельного процесу. Це гарантує високу якість будівництва та мінімізує ризики.

Технологічні фактори вказують на те, що інноваційна політика держави має бути змінена, щоб підтримувати інновації в будівельному бізнесі та розвивати технології, які економлять ресурси. Покращення цих факторів допоможе українським девелоперам вийти на міжнародні ринки та дозволить залучити іноземний капітал для розширення будівельних потужностей компаній. З іншого боку, на будівельному ринку є велика кількість виробників, які пропонують різноманітні будинки, квартири, об'єкти різного дизайну, кольорової гами та функціонального призначення. Більшість компаній використовують вітчизняні матеріали.

2.2. Оцінка фінансової стійкості підприємства

Результативність бізнесу в мінливих умовах залежить від стійкості фінансів на підприємстві. Основним критерієм є, здатність компанії підтримувати фінансовий баланс і розвивати свій фінансовий потенціал у майбутньому. Особливу увагу слід приділяти питанню управління фінансовими ресурсами з точки зору їх формування, розподілу та використання. Цей тип управління забезпечує розвиток підприємства за допомогою зростання прибутковості ведення бізнесу, а також процесів розширеного відтворення, щоб зберегти платоспроможність і кредитоспроможність, одночасно мінімізуючи фінансові ризики.

Крім того, виникає більш складне питання забезпечення фінансової стабільності компанії та можливості її фінансового маневрування в умовах нестабільності. Отже, підвищення фінансової стійкості на сьогодні є надзвичайно важливим для підприємств.

Проаналізуємо динамізм основних показників господарської діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за 2020–2023 рр. (табл. 2.4), використовуючи дані фінансової звітності підприємства (дод. Б).

Таблиця 2.4. – Основні показники господарської діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за 2020–2023 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відносне відхилення, %		
					2021р./2020р.	2022р./2021р.	2023р./2022р.
Власний капітал, тис. грн.	40721,8	102405	111001,3	133201,56	151,47	8,71	20,0
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	42288,2	79066,3	38271,8	44127,3	86,97	-51,60	15,3
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	24791,2	71043	49790,7	55466,83	186,56	-29,91	11,4
Валовий прибуток, тис. грн.	17497	8023,3	-11518,9	-9768,02	-54,4	-243,57	16,2
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	17070,3	5315,3	-12442,5	-10551,24	-68,86	-334,09	15,2
Фонд оплати праці, тис. грн.	2855,6	17964,5	11611,9	12682,51	529,09	-35,36	9,22
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	4444,25	4634,9	4702,55	4784,84	4,28	1,46	1,75
Середньорічна вартість оборотних коштів підприємства, тис. грн.	96793,4	99580,1	155082,4	160355,20	2,87	55,74	3,4
Матеріальні витрати за період, тис. грн.	23823,1	48654,3	36342	43610,4	104,2	-25,31	20,24
Рентабельність продукції, %	41,38	10,15	-30,09	-22,14	-31,33	-40,24	7,95
Рентабельність власного капіталу, %	22,77	16,66	4,78	5,79	-6,11	-11,88	1,01
Дебіторська заборгованість, тис. грн	58993,7	118345	91499	109798,8	100,6	-22,68	13,2
Кредиторська заборгованість, тис. грн	42784,2	62507,7	43655,9	133201,56	46,09	-30,16	15,7

Як свідчення значного покращення фінансової стабільності компанії, у 2021 році власний капітал зріс на 151,47%. Тим не менш, у 2022 році він зріс ще на 8,71%, а в 2023 році знову зріс на 20,0%, що свідчить про певні позитивні фінансові зрушення. Фінансова стабільність компанії є важливою для її економічної безпеки. Зниження власного капіталу підвищує ризик фінансової нестійкості, що може вплинути на здатність компанії функціонувати стабільно та витримувати економічні шоки.

У 2021 році чистий дохід значно зріс на 86,97%, але у 2022 році він зменшився більш ніж на половину (на 51,60%). В 2023 році він зріс на 15,3%. Це вказує на нестабільність доходів, ймовірно, через війну. Зміна чистого доходу ставить під загрозу економічну безпеку компанії, це обмежить можливості для фінансування операційної діяльності, інвестицій у розвиток та підтримку конкурентоспроможності на ринку.

Зростання обсягів виробництва та вартості матеріалів призвело до зростання собівартості продукції на 186,56% у 2021 році. У 2022 році відбулося зниження на 29,91%, що може свідчити про спроби оптимізувати витрати або зменшити виробничі обсяги. Зростання витрат без відповідного збільшення доходів може призвести до зниження рентабельності, що негативно впливає на економічну безпеку компанії та знижує її конкурентоспроможність і фінансову стабільність. Водночас, у 2023 році собівартість продукції знову зросла на 11,4%.

У 2021 році валовий прибуток значно знизився на 54,4%, а в 2022 році він ще більше впав, перейшовши в негативне значення. Збитковість маємо й у 2023 році. Це свідчить про серйозні проблеми з фінансами, зокрема збитковість діяльності. Негативний валовий прибуток є серйозною загрозою для економічної безпеки підприємств, оскільки ставить під сумнів її здатність процвітати та розвиватися протягом тривалого періоду часу.

У 2021 році чистий прибуток знизився на 68,86%, а у 2022 та 2023 роках він перейшов у значний збиток. Це свідчить про те, що компанія перебуває в критичному фінансовому стані. Великі збитки підпирають економічну безпеку компаній, підвищуючи ймовірність банкрутства та фінансових криз.

У 2021 році фонд оплати праці значно зріс на 529,09%, але в 2022 році знизився на 35,36%. У 2023 році фонд оплати праці незначною мірою збільшився (на 9,22%). Нестабільність у фондах оплати праці може вплинути на мотивацію та продуктивність працівників, що може вплинути на фінансову безпеку компанії, останні виробничі процеси можуть бути менш ефективними.

Середня річна вартість основних засобів незначно зросла, що свідчить про стабільність інвестицій у основні засоби. Стабільні інвестиції в основні засоби забезпечують довгострокову конкурентоспроможність і продуктивність компанії, що робить їх прибутки для економічної безпеки.

Як наслідок зростання обігових активів компанії, середньорічна вартість оборотних коштів зросла на 2,87% у 2021 році, на 55,74% у 2022 році та на 3,40% у 2023 році. Збільшення оборотних активів вказує на покращення ліквідності компанії, що покращує її економічну безпеку, створюючи достатні ресурси для фінансування поточної діяльності.

Матеріальні витрати значно зросли на 104,2% у 2021 році, зменшилися на 25,31% у 2022 році, а потім знову зросли на 20,24% у 2023 році. Якщо це доведено до оптимізації витрат і підвищення фінансових показників, зниження матеріальних витрат може бути корисним для економічної безпеки.

Знизилася рентабельність продукції в період 2020–2023 років, що свідчить про низьку продуктивність виробництва. Низька рентабельність продажів є серйозною проблемою для економічної безпеки, оскільки вона не працює про те, що компанія не може отримати прибуток, необхідний для підтримки свого довгострокового зростання.

Рентабельність власного капіталу значно знизилася, що свідчить про те, що використання власного капіталу не несе прибутку. Зниження рентної здатності власного капіталу ставить під загрозу економічну безпеку, компанія не може ефективно використовувати свої ресурси, щоб створити додаткову вартість і прибуток.

У 2021 році дебіторська заборгованість зросла на 100,6%, але в 2022 році зменшилася на 22,68%. Збільшення дебіторської заборгованості може

призвести до проблеми з поверненням коштів від клієнтів, що призведе до фінансових ризиків та негативно впливає на економічну стійкість компанії.

Кредиторська заборгованість зростає на 46,09 відсотка у 2021 році, але знизилася на 30,16 відсотка у 2022 році, що свідчить про те, що розрахунки з постачальниками покращилися. Зниження кредиторської заборгованості демонструє покращення фінансового управління, що покращує економічну безпеку та зменшує ризики кредиторської заборгованості.

Згідно з аналізом основних показників господарської діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за 2020–2023 роки, компанія зіткнулася з значними фінансовими коливаннями та низкою проблем. Зокрема, фінансова нестійкість, збитковість, низька рентабельність, проблеми з управлінням персоналом, а також управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Ці проблеми суттєво впливають на економічну безпеку компанії, знижуючи її здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім ризикам, продовжувати розвиватися та залишатися конкурентоспроможним.

Загалом, якщо компанія хоче покращити свій фінансовий стан і стабільність, їй потрібно розробити та впровадити комплексну стратегію. Підхід повинен вирішити всі проблеми і спрямований на стабілізацію цих фінансових показників, оптимізацію витрат, покращення управління оборотними витратами, підвищення рентабельності та захисту бізнесу від зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Для кращого розуміння фінансової стійкості підприємства вирахуємо коефіцієнт фінансової стійкості. Високе значення показника вказуватиме на хороші перспективи для бізнесу та низький ризик банкрутства. Низьке значення означає, що існує певний ризик втрати платоспроможності (за умови обмеженого доступу до короткострокових зобов'язань) [26].

Використовуючи дані підприємства (додаток Б) проаналізуємо фінансову стійкість БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за період 2020–2023 рр. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5. – Фінансова стійкість БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»
за 2020–2023 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Власний капітал, тис. грн.	40721,8	102405	111001,3	133201,56
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	107,8	0	0	0
Підсумок балансу, тис. грн.	83613,8	164912,7	154657,2	185588,64
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,48	0,62	0,71	0,71

Прийнято вважати що нормативне значення коливається від 0,7 до 0,9. У зв'язку з тим, що короткострокові зобов'язання постійно формуються, більш високе значення не є типовим для активних компаній. У довгостроковій перспективі значення нижче вказує на недостатню фінансову стійкість [26]. Тож можна зробити висновок щодо фінансової стійкості підприємства за аналізуючи роки як дуже низький. У 2020 році коефіцієнт фінансової стійкості підприємства становив 0,48, що є критично низьким. Такий низький показник про високий ризик втрати грошей і деякі проблеми з доступом до фінансування.

Якщо компанія не має достатніх ресурсів для забезпечення своїх зобов'язань і стабільного функціонування, це призводить до низького рівня економічної безпеки. Коефіцієнт фінансової стійкості зріс до 0,62 у 2021 році, що є краще порівняно з 2020 роком, але все ще нижче нормативного, рівень економічної безпеки все ще недостатній. Компанія все ще напружена до економічних шоків і фінансових проблем. Коефіцієнт фінансової стійкості у 2022–2023 роках досягає задовільного рівня 0,71, що є нижчою межею нормативної функції. Це показує, що ви маєте достатню фінансову стійкість і що ризик втрати платоспроможності є нижчим. Таке значення вказує на підвищення рівня економічної безпеки, оскільки підприємство має кращу здатність покривати свої зобов'язання та продовжувати працювати стабільно навіть у разі негативних зовнішніх економічних потрясінь.

В загальному не існує єдиного підходу до трактування терміну «фінансової стійкості» та коефіцієнтів фінансової стійкості, вибір методології для аналізу фінансової стійкості підприємства та встановлення нормативних

значень для показників мають відбуватися з урахуванням цілей аналізу та особливостей діяльності підприємства.

Фінансова стійкість – це категорія, яка характеризує рівень стійкості роботи підприємства та його здатність підтримувати нормальний режим функціонування за основними фінансово-економічними показниками та забезпечити стабільні показники діяльності та ефективно адаптуватися до змін внутрішніх і зовнішніх умов [27].

2.3. Аналіз стратегій, потенційних загроз і можливостей

Очевидно, що велика кількість конкурентів на ринку має певні переваги та недоліки. Таким чином, варто провести аналіз сильних і слабких сторін компанії, можливостей і загроз.

SWOT-аналіз – це один із найпоширеніших методів оцінки бізнесу, який дозволяє визначити його сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози.

БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» демонструє значний потенціал для подальшого зростання та розвитку, займаючи важливу нішу в будівельній галузі України. Для цієї компанії було проведено SWOT-аналіз, який представлений у таблиці 2.6, щоб визначити її сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, які впливають на її бізнес.

Як показав SWOT-аналіз БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», для подолання слабких сторін і максимізації можливостей потрібен стратегічний підхід. В умовах сучасної економічної невизначеності управління ризиками та адаптація до зовнішніх загроз, таких як економічні коливання, зростання витрат на матеріали та підвищення конкуренції, є важливими. Для забезпечення стійкого розвитку бізнесу необхідно зосередитися на інноваціях, диверсифікації діяльності та зміцненні партнерських зв'язків. Це дозволить компанії ефективно протистояти викликам і забезпечити економічну безпеку.

Таблиця 2.6. – SWOT-аналіз БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»

(розроблено автором)

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище	<u>Можливості:</u> - Розширення сфери діяльності; - Удосконалення будівельної галузі; - Технічні досягнення;	<u>Загрози:</u> - Економічні коливання; - конкуренція; - підвищення вартості матеріалів; - Війна;
<u>Сильні сторони:</u> - Досвідченість управлінської команди; - Добре розвинута інфраструктура; - Добре встановлені стосунки з партнерами; - Диверсифікація послуг;	<u>Поле С. і М.</u> - провести заходи для розширення (будівництво котеджних містечок); - реалізація складних інженерних проєктів; - ефективне впровадження іноваційних рішень;	<u>Поле С. і З.</u> - Управління ризиками в умовах економічних коливань; - Можливість швидко адаптуватися до змін, які відбуваються в економіці; - Підтримка запасів матеріалів під час економічних криз; - Розробка стратегій для боротьби з конкурентами; - Розробка нових матеріалів;
<u>Слабкі сторони:</u> - Залежність від невеликих споживачів; - Недостатнє фінансування; - Застаріла інформаційна інфраструктура;	<u>Поле Сл. і М.</u> - Диверсифікація бази клієнтів через нові ринки та клієнтів; - Залучення нових інвестицій, щоб розширити бізнес; - Впровадження новітніх технологій у виробництво та керівництво; - Розширення споживчої бази шляхом покращення послуг; - Реалізація проєктів шляхом впровадження нових матеріалів і технологій;	<u>Поле Сл. і З.</u> - Розробка методів зменшення наслідків зростання цін на матеріали; - Пошук альтернативних матеріалів і постачальників для зниження витрат; - Залучайте нових клієнтів за допомогою іновацій у маркетингу;

Для забезпечення економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» комплексно застосовує декілька стратегій, які підходять для діяльності, і можуть впоратись із поточними викликами та можливостями. Основними стратегіями є: стратегії диверсифікації, іновації та управління ризиками, стратегія забезпечення фінансової стабільності.

Стратегії диверсифікації – розширення джерел доходу та зменшення залежності від окремих ринків і товарів [28].

Заходи, які вживаються:

- розширення різноманітності послуг, включаючи нові будівельні напрямки, такі як екологічно чисті будівельні технології;
- розширення клієнтської бази шляхом залучення нових груп клієнтів.

Як наслідок, застосування стратегії диверсифікації товарів у будь-якому виробництві є одним із підсумкових елементів забезпечення конкурентоспроможності підприємства, після чого така стратегія, перш за все, стабілізує діяльність підприємства та зменшує витрати.

Вразливими до майбутніх кризових явищ. Тому, що диверсифіковані підприємства мають можливість переливати свій капітал у найприбутковіші галузі та проводити аналіз за різними ринками товарів. Отже, впровадження стратегії диверсифікації можна оцінити організаційно-економічним фактором, який забезпечує ефективність економічної безпеки підприємства [28] .

Другою стратегією є інновації та управління ризиками, використання новітніх технологій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Зменшити вплив ризиків, пов'язаних із зовнішніми та внутрішніми джерелами, на діяльність компанії [29] [30].

Заходи, які вживаються:

- інвестиції в дослідження та розробку для створення нових матеріалів і технологій;
- використання автоматизованих систем для управління виробництвом і будівництвом;
- партнерство з інститутами та технічними університетами для спільних інноваційних проєктів;
- розподіл постачальників, щоб зменшити залежність від певних матеріалів і сировини;
- використання програми страхування основних ризиків, таких як збитки майну, ризики переривання діяльності тощо.

Розвиток інновацій дозволяє збільшити конкурентну перевагу, підвищити ефективність економічної безпеки так і якість товарів і послуг. Він також відкриває нові можливості для зростання та нові ринки. Інновації, з іншого

боку, мають високий рівень ризику невдачі та потребують значних фінансових ресурсів і час для впровадження. Хороше управління ризиками знижує ймовірність втрат і забезпечує стійкість компанії в непередбачуваних ситуаціях. Але впровадження системи управління ризиками може бути дорогим, і їх постійно слідувати та вдосконалювати.

Стратегія фінансової стабілізації, мета якої відбувається в забезпеченні стабільності та розвитку фінансових систем. Використання якої є « ... в умовах нестабільності за падіння фінансово-господарських показників, виникненні довгострокових фінансових складнощів» [31].

Заходи, які вживаються:

- підвищення ефективності використання ресурсів і мінімізація витрат;
- зростання капіталу за допомогою довгострокових інвестицій;
- контроль кредиторської та дебіторської заборгованості для підтримки ліквідності.

Фінансова стабілізація зменшує ризик банкрутства та покращує фінансові показники і економічну безпеку підприємства. Тим не менш, залучення зовнішніх інвестицій і кредитів може призвести до збільшення фінансового навантаження та збільшення ризиків, пов'язаних з обслуговуванням боргів.

Досягнення стійкого розвитку та конкурентоспроможності на сучасному ринку від забезпечення економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд». Згідно з результатами SWOT-аналізу, компанія має великий потенціал, але вона стикається з багатьма проблемами, які вимагають комплексного підходу до управління та стратегічного планування.

Економічна безпека компанії залежить від її здатності адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, ефективного використання внутрішніх ресурсів та впровадження інноваційних методів ведення бізнесу. Упровадження комплексної стратегії диверсифікації, інновацій, управління ризиками та фінансової стабілізації забезпечує постійний розвиток компанії та досягнення її конкурентоспроможності на ринку.

2.4. Розрахунок комплексного показника економічної безпеки

Основною метою діагностики економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» є визначення рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства та виявлення основних проблем, які на даний момент мають місце і які можуть виникнути в майбутньому. Методом цієї діагностики є створення ефективної операційної стратегії підприємства, яка вирішує існуючі проблеми та запобігає появі нових. За призначенням діагностики можна виділити наступні цілі: виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на економічну безпеку підприємства, аналіз їх впливу; розрахунок загальних показників для кожного функціонального елемента економічної безпеки підприємства; розрахунок інтегрального показника; розробка заходів для підвищення економічної безпеки підприємства.

Для виявлення фінансових, виробничих і технічних ризиків необхідно провести ретельний аналіз, а також визначити причини їх виникнення. Пропонуємо обрати показники стимуляторів для аналізу складових економічної безпеки підприємства; зростання значності цих показників буде свідчити про те, що економічна безпека підприємства покращилася. Це рішення було прийнято через наявність деяких способів підвищення економічної безпеки підприємства.

Для проведення аналізу ми використовуємо дані фінансової звітності підприємства (див. додаток Б) та основну документацію, пов'язану з досліджуваною темою. У таблиці 2.7 зведено показники фінансової безпеки в аналізі економічної безпеки.

На основі аналізу фінансових показників за 2020–2023 роки можна зробити висновок про стан економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

Перший показник зріс у поточному аналізованому періоді від 0,33 у 2020 році до 0,55 у 2022 році, що сприяє покращенню фінансової стабільності компанії. Досягнення порогового значення 0,56 й у 2023 році підтверджує позитивну тенденцію до покращення фінансової стабільності.

Таблиця 2.7. – Показники фінансової безпеки підприємства

Показник	Порогове значення	Період дослідження				Виконання норм
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
1. Коефіцієнт фінансової стабільності	$\geq 0,5$	0,33	0,45	0,55	0,56	Виконується тенденція до покращення
2. Чистий фінансовий результат, тис грн	збільшення	170170,3	5315,3	-12442,5	-10551,24	Не виконується
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,2 \div 0,35$	0,00	0,00	0,00	0,00	Не виконується
4. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,5	0,5	0,63	0,72	0,71	Виконується
5. Чиста рентабельність власного капіталу, %	збільшення	22,77	16,66	4,78	5,79	Йде до погіршення значень
6. Коефіцієнт критичної ліквідності	$0,7 \div 0,8$	0,72	0,76	0,73	0,75	Стабільно

Якщо у 2020 році чистий фінансовий результат склав 170170,3 тис. грн, що сприяє покращенню фінансових показників, то в наступному році він суттєво скоротився, а у 2022 та 2023 роках сигналізує про збитки.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишився на рівні 0,00 протягом 2020–2023 років, що вказує на відсутність активів, які є високо ліквідними. Якщо компанія не має достатньо грошей для швидкого погашення своїх короткострокових зобов'язань, це становить значний ризик для фінансової безпеки компанії.

Коефіцієнт фінансової незалежності зріс з 0,50 у 2020 році до 0,72 у 2022 році, що вказує на те, що залежність від зовнішніх джерел фінансування зменшилася. Це гарний факт, вказує на покращення економічної безпеки. Проте, у 2023 році показник незначною мірою знизився.

У 2022 році чиста рентабельність скоротилася з 22,77% у 2020 році до 4,78% у 2022 році. Цей неприємний тренд говорить про те, що використання власного капіталу стає менш ефективним, що може вплинути на здатність компанії заробляти прибуток у майбутньому.

Коефіцієнт критичної ліквідності залишився стабільним у межах нормативу (0,72–0,76), що свідчить про те, що компанія має достатню здатність покривати свої поточні зобов'язання за рахунок найбільших ліквідних активів.

Аналіз показників фінансової безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» показує певні позитивні зміни, особливо щодо фінансової стабільності та незалежності. Але зниження чистої рентної здатності власного капіталу та критично низький коефіцієнт абсолютної ліквідності показують наявність серйозних проблем, які повинні бути вирішені. Підвищення ліквідності, покращення управління фінансовими ресурсами, підвищення та ефективності використання власного капіталу повинні бути головними пріоритетами, якщо ми хочемо зберегти економічну стабільність. Це дозволяє компанії більш ефективно адаптуватися до внутрішніх змін і зовнішніх умов, пошкодити ризики та продовжувати розвиватися.

Проаналізуємо динаміку показників виробничо-технічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8. – Показники виробничо-технічної безпеки підприємства

Показники	Порогове значення	Період дослідження				Виконання норм
		2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
1. Чиста рентабельність основних засобів, %	збільшення	384,09	57,32	-285,8	-234,35	Не виконується
2. Коефіцієнт придатності основних засобів	збільшення	0,98	0,91	0,24	0,24	Не виконується
4. Чиста рентабельність оборотних коштів, %	збільшення	18,03	3,43	-8,66	-5,91	Не виконується
5. Чиста рентабельність продукції, %	>10%	68,85	7,48	-26,99	-19,02	Погіршення показників
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	збільшення	0,18	0,03	-0,08	-0,06	Не виконується
7. Чиста рентабельність виробництва, %	збільшення	17,22	3,33	-8,42	-6,32	Не виконується

Як показав аналіз показників виробничо-технічної безпеки за 2020–2023 роки, загальна ефективність діяльності підприємства порушена. У результаті основні засоби використовують неефективно. Незважаючи на те, що основні засоби залишаються в хорошому стані, ефективність використання оборотних активів значно погіршилася. Необхідно вжити заходів щодо стабілізації та покращення фінансового стану компанії, прибутковості продукції та виробничої діяльності також впала.

Компанія повинна приділити особливу увагу розробці та впровадження комплексної стратегії, щоб підвищити рентабельність, зменшити витрати та ефективно використовувати свої ресурси, адже її економічна безпека під загрозою.

Згідно з аналізом елементів економічної безпеки, компанія стикається з ключовими проблемами, включаючи низьку ліквідність, збитковість і значний знос основних засобів.

Це означає, що необхідно негайно вжити заходи, щоб вирішити проблеми, які були виявлені. Наприклад, необхідно створити ефективну стратегію оптимізації витрат і диференціації ринків збуту, змінити використання основних засобів, удосконалити фінансову політику компанії.

При аналізі показників складових економічної безпеки підприємства необхідно розрахувати узагальнюючий показник, який дозволить оцінити рівень економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», порівняти як він змінювався протягом досліджуваного періоду, а також розробити сукупність заходів або стратегію підвищення економічної безпеки підприємства.

Наступним кроком буде приведено отримані показники до нормалізованих значень (табл. В.1).

Нормалізоване значення показника є відношенням його значення в поточному періоді до найвищого значення у відповідному році. Коли значення показників нормалізуються, слід застосувати вагові коефіцієнти. Вагові коефіцієнти показників, які використовують для оцінки рівня економічної безпеки підприємства за правилом Фішберна, зведено в додатку Г.

Наявність нормалізованих показників і вагових коефіцієнтів дозволяє застосувати загальні показники економічної безпеки підприємства за його компонентами. Інтегральний показник складається із суми добутку нормалізованих показників і вагових коефіцієнтів складників економічної безпеки. Шкала Харрінгтона класифікує економічний стан безпеки на п'ять рівнів: дуже високий, високий безпека, середній, низький і дуже низький. Таблиця 2.9 містить результати інтегральної оцінки.

Таблиця 2.9. – Інтегральні показники складових економічної безпеки підприємства БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»

Інтегральний показник	Період дослідження			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Виробничо-технічної безпеки	0,703	0,726	0,372	0,429
Фінансової безпеки	1	0,322	0,258	0,269

Таблиця 2.10 представляє відповідність компонентів економічної безпеки певному рівню економічної безпеки підприємства.

Таблиця 2.10. Оцінка за модифікованою шкалою Харрінгтона компонентів економічної безпеки підприємства

Інтегральний показник	Період дослідження			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Виробничо-технічної безпеки	М	М	С	С
Фінансової безпеки	М	СЛ	ДС	ДС

Примітка. М – максимальний рівень економічної безпеки, С – середній, СЛ – слабкий рівень, ДС – дуже слабкий рівень.

Оцінка економічної безпеки підприємства за модифікованою шкалою Харрінгтона продемонструвала наступні тенденції з 2020 по 2023 роки. Так, у 2020 та 2021 роках виробничо-технічна безпека постійно була на максимальному рівні, але у 2022–2023 роках вона знизилася до середнього рівня. Це вказує на проблеми або несприятливі зміни у виробничо-технічній сфері компанії. Фінансова безпека значно погіршилася. У 2020 році вона досягає максимального рівня, але в 2021 році знижується до слабого рівня, а в

2022–2023 роках досягає дуже слабкого рівня. Це вказує, що компанія повинна негайно звернути увагу та підвищити свою фінансову стабільність.

Підприємство має підтримувати високий рівень виробничо-технічної безпеки, але необхідно вжити значних заходів для підвищення фінансової безпеки, щоб забезпечити загальну економічну стабільність і успіх.

Узагальнений інтегральний показник, який показує рівень економічної безпеки підприємства, буде створений після детальної оцінки стану економічної безпеки підприємства (рис. 2.2).

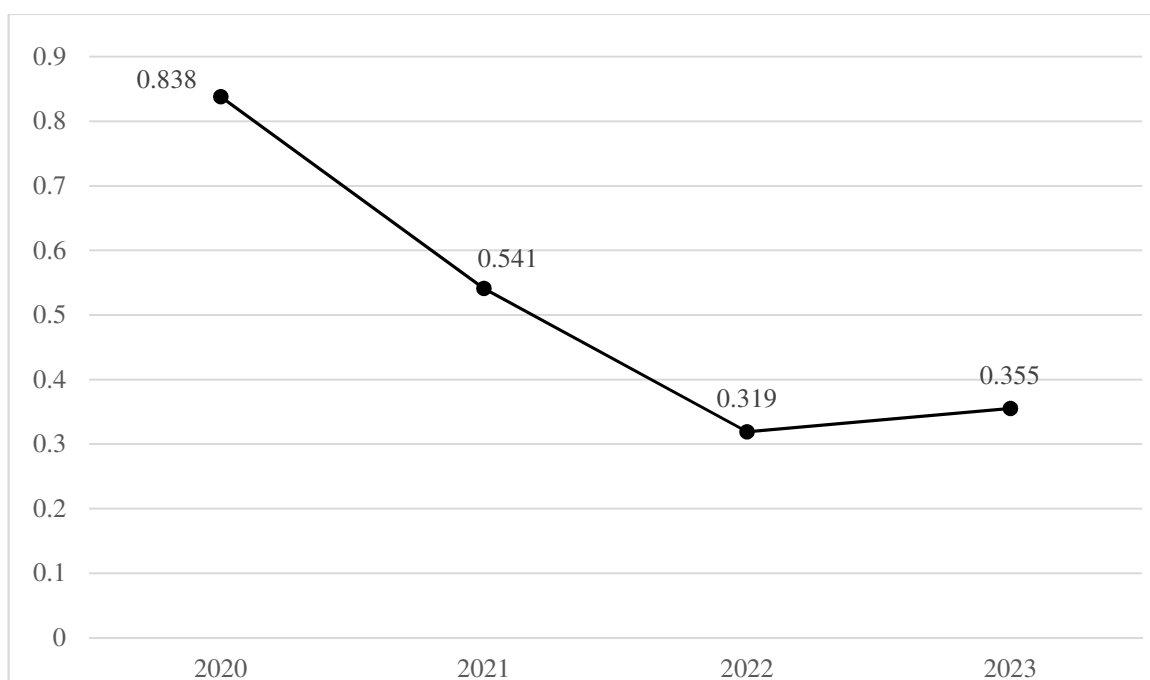

Рисунок 2.2. Динаміка інтегрального показника економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд»

Згідно з графіком, який відображає зміни інтегрального показника економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» за період з 2020 по 2023 роки, можна зробити наступні висновки: економічна безпека знизилась.

У 2020 році інтегральний показник економічної безпеки становив 0,838, це вказує на те що, економічна безпека була максимально високою. Показник значно знизився до 0,541 у 2021 році, що свідчить про значне зниження стану економічної безпеки компаній. У 2022 році інтегральний показник знизився до

0,319, що свідчить про великий ризик для економічної безпеки підприємства. У 2023 році даний показник незначною мірою покращився.

Фактично протягом проаналізованого періоду йде тенденція на зниження економічної безпеки. Це вказує на наявність серйозних проблем майже на усіх рівнях підприємства. Потрібно терміново провести аналіз причин, які призвели до таких показників. Особливу увагу потрібно приділити операційній діяльності підприємства та її фінансовій стратегії.

Важливо розробити комплексний план заходів для покращення та стабілізації економічної безпеки підприємства. Підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізація витрат, покращення управління фінансовими потоками та залучення додаткових інвестицій є кількома ефективними рішеннями.

Також для підтримання економічної безпеки на високому рівні в подальшому, варто запровадити системний моніторинг та контроль за основними показниками та оперативного реагувати на відхилення запланованих показників.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Зважаючи на нестабільну економічну ситуацію та війну в Україні, динамічне ринкове середовище та високу конкуренцію, що точиться в ньому, компанія повинна бути здатна протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Рівень економічної безпеки підприємства показує, наскільки захищене воно від небезпеки і наскільки добре воно може їм протистояти. Досліджувана тема є актуальною через відсутність єдиних підходів до діагностики економічної безпеки, а сучасні реалії вимагають швидкого реагування на загрози підприємства.

Перший розділ кваліфікаційної роботи бакалавра розкриває теоретичні та методичні основи економічної безпеки підприємства та її діагностики в контексті пошуку шляхів її забезпечення в майбутньому. Проведено ретельне вивчення концепції економічної безпеки підприємства в роботах сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців. Системно-цільовий підхід до розуміння економічної безпеки підприємства виявився одним з кращих. Встановлено, що економічна безпека є складною цілісною системою, спрямованою на досягнення конкретних цілей. Пропонується авторське визначення «економічної безпеки підприємства»:

Економічна безпека будівельного підприємства – це процес здійснення заходів, спрямованих на захист бізнесу будівельного підприємства від реальних або наявних загроз, які можуть призвести до значних економічних витрат, розробка яких досягається результатами діагностики ступеня їх впливу на діяльність підприємства. Такі заходи спрямовано на підвищення фінансової стійкості, ліквідності та конкурентоспроможності будівельних підприємств, але вони також мають позитивний вплив на рівень життя людей, які одночасно залучені до будівництва або користуються результатами будівництва, як-от житло, інфраструктурні об'єкти тощо.

У роботі проаналізовано систему поглядів на формування класифікаційних ознак економічної безпеки підприємства. Це було зроблено з необхідністю структурувати процес дослідження економічної безпеки підприємства, щоб управління економічною діяльністю забезпечувало ефективне та безупинне його функціонування. Основні критерії класифікації включають елементи системи, стан системи економічної безпеки, рівень економічної безпеки, стійкість до загроз, напрямок дій, ймовірність впливу на економічну безпеку підприємства, метод організації економічної безпеки та глибину управлінського впливу.

Досліджено та аналізовано поточні методи визначення економічної безпеки підприємства. Результати критичного аналізу показали, що не існує єдиного способу застосування методів для аналізу економічної безпеки підприємства. У кожній методиці, яка була досліджена, були переваги та недоліки, і їх використання залежало від мети діагностики. Наш власний підхід до діагностики економічної безпеки підприємства дозволяє повністю оцінити рівень економічної безпеки підприємства та розібрати «прихованні» місця. Для більш кращої діагностики економічної безпеки підприємства пропонується встановити рівень економічної безпеки за допомогою окремих компонентів економічної безпеки. На основі даних розробляється узагальнений інтегральний показник, який показує рівень економічної безпеки підприємства. За допомогою шкали Харрінгтона можна застосувати рівень економічної безпеки підприємства, розділивши його на чотири рівнів: максимальний, середній, слабкий, дуже слабкий.

Для подальшої діагностики стану та пошуку шляхів забезпечення економічної безпеки в якості об'єкта дослідження було обрано БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», яке працює на ринку будівництва житлових споруд.

Відтак, в другому розділі роботи було проведено оцінку ринкового середовища та факторів впливу на економічну безпеку діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», здійснено аналіз його стратегій та

потенційних загроз і можливостей для економічної безпеки, проаналізовано фінансову стійкість та здійснено комплексну оцінку стану економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

Для оцінки ринкового середовища та факторів впливу на економічну безпеку будівельної застосовано табличний метод, метод експертного оцінювання та метод PEST-аналізу.

Оцінка ринкового середовища будівельного бізнесу м. Тернопіль виявила, що протягом 2020–2023 років будівельний ринок зазнав значних змін. Війна у 2022 році значно дестабілізувала ринок після відновлення у 2021 році. Численні фактори вплинули на обсяг будівельних робіт, кількість нових проєктів, інвестиції в будівництво, ціни на будівельні матеріали.

Результати PEST-аналізу дозволили встановити основні ризики та можливості для розвитку підприємства в наявних складних умовах. Визначено, що у 2020–2023 роках будівельна галузь України, й зокрема БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» зіткнулися з такими проблемами як військові дії, нестабільність законодавства, високий рівень корупції та значне зростання вартості робочої сили та будівельних матеріалів. У той же час спостерігалася висока інфляція та валютні коливання, що зробило роботу компанії ще більш складною.

Встановлено, що політичні фактори впливають на нестабільність законодавства та високий рівень корупції продовжують бути значними перешкодами для розвитку бізнесу. Економічні фактори показують, що інфляція та зростання вартості робочої сили та будівельних матеріалів підвищують тиск на фінансові ресурси компанії. Соціальні фактори вказують на зростання попиту на житло та переваги енергоефективних і екологічних технологій створюють нові можливості для розвитку бізнесу. Технологічними факторами є впровадження цифрових технологій, автоматизація будівельних процесів та використання інноваційних матеріалів і технологій можуть значно підвищити ефективність і конкурентоспроможність компанії.

Стабільна робота у 2020 році, активний ринок у 2021 році та нестабільність у 2022 році були внутрішніми факторами діяльності підприємства. Зовнішні фактори, зокрема пандемія COVID-19 у 2020 році та війна у 2022–2023 роках, мали значний вплив на економічну діяльність компанії. Війна зменшила кількість нових проєктів, а також обсяг будівельних робіт і вартість будівельних матеріалів.

Щодо динаміки основних фінансових показників БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», то можемо відзначити, що чистий дохід змінювався нестабільно: у 2021 році компанія мала суттєво збільшила доходи порівняно з 2020 роком, але у 2022 році дохід значно зменшився. В 2023 році компанія вийшла на показники 2020 року. Собівартість реалізованої продукції змінювалась аналогічними тенденціями. Її зростання вплинуло на загальну рентабельність діяльності підприємства. Динамізм валового прибутку вказує на значні фінансові проблеми, які характеризують період 2022–2023 років.

Згідно з аналізом фінансової стійкості підприємства, основні фінансові показники, зокрема такі як рентабельність, ліквідність та автономність суттєво змінилися впродовж досліджуваного періоду. Зниження рентабельності, нестабільність доходів і високий рівень боргового навантаження є основними проблемами, що виникли. Та не враховуючи це, компанія має потенціал для відновлення за допомогою правильного управління та економії фінансових ресурсів.

За допомогою SWOT-аналізу було виявлено сильні та слабкі сторони БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд», а також його зовнішні можливості та загрози. Сильні сторони: використання сучасних будівельних технологій, довгострокові контракти та кваліфікований персонал. Слабкі сторони: нестабільність доходів, недостатня диверсифікація виробництва та велика залежність від зовнішніх фінансових ресурсів. Можливості: Розширення рахунку за участь у державних програмах, впровадження інноваційних технологій та розширення співпраці з міжнародними партнерами. Загрози включають нестабільність на політичному та економічному рівнях, інфляцію,

зростання витрат на матеріали та робочу силу. Існує очевидний зв'язок між результатами SWOT-аналізу та економічною безпекою підприємства. Усунення слабких сторін і використання таких, що дозволяють забезпечити економічну безпеку, зниження ризиків і стабільний розвиток, покликані значно покращити існуючу на підприємстві ситуацію.

Вивчення динаміки показників фінансової безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» виявило тенденції зниження чистої рентної здатності власного капіталу та критично низький коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує наявність серйозних проблем, які повинні бути вирішені. Занепокоєння викликає отримання негативного фінансового результату в діяльності впродовж останніх двох років, що може стати сигналом відносно можливого банкрутства підприємства.

Аналіз показників виробничо-технічної безпеки за 2020–2023 роки показав, що ефективність діяльності БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» порушена. Як наслідок, основні засоби використовуються неефективно. Придатність основних засобів також суттєво погіршилась. Це вимагає вжиття заходів щодо стабілізації та покращення виробничо-технічного стану компанії.

Як показав розрахунок комплексного показника економічної безпеки, компанія знаходиться в зоні ризику, і необхідно негайно втручатись та вжити заходи для покращення фінансового стану. Фінансова нестабільність і високі ризики зовнішнього середовища є основними проблемами, як показує показник. Таким чином, значні коливання показників фінансової та виробничо-технічної безпеки вказують на те, що фінансова стратегія має бути переглянута, а також повинна бути здійснена оптимізація виробничих процесів.

Аналіз економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд» показує складну ситуацію підприємства в умовах економічної нестабільності та зовнішніх викликів.

Пропонуємо запровадити наступні заходи, щоб забезпечити належний рівень економічної безпеки БМУ «Промбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

1. Диверсифікація джерел фінансування: щоб зменшити свою залежність від банківських кредитів, підприємству варто розглянути можливість залучення додаткових джерел фінансування, таких як гранти, субсидії та інвестиції від приватних інвесторів.

2. Управління дебіторською заборгованістю: жорстко контролювати дебіторську заборгованість, нагадуючи про платежі вчасно та штрафуючи за затримки.

3. Зниження витрат на виробництво: надлишкові витрати шляхом регулярного аудиту витрат, переглядати контракти з постачальниками, щоб покращити умови закупівель.

4. Впровадження сучасних технологій: інвестування в новітні технології та обладнання, щоб підвищити продуктивність праці та зменшити виробничі витрати.

5. Автоматизація процесів: оптимізація виробничих процесів за допомогою системи управління виробництвом та логістикою.

6. Енергоефективність: використання відновлюваних джерел енергії та модернізація системи енергопостачання є прикладами енергоефективних рішень.

З метою підвищення ефективності бізнес-діяльності та підвищення конкурентоспроможності БМУ «Промбуд» ми пропонуємо впровадити проект зміни технології будівництва будинків з цегли на монолітно-каркасне.

Назва проекту. Будівництво монолітно-каркасного багатопверхового житлового будинку.

Мета проекту. Визначення переваг та економічної доцільності переходу від традиційного будівництва цегляних будинків до використання технології монолітно-каркасного будівництва.

Опис проекту. У часі зростання технологій і конкуренції важливо відмовитися від нових підходів, хоча традиційне будівництво цегляних будинків протягом тривалого часу було популярним і надійним методом. Монолітно-каркасне будівництво має багато переваг, включаючи швидкість

будівництва, меншу кількість матеріалів, більшу стійкість до негоди та землетрусів і більшу архітектурну гнучкість.

Потенційні ризики.

- Технологічні ризики: включають деякі проблеми з адаптацією до нових технологій, а також необхідність навчання персоналу.
- Фінансові ризики: включають зростання витрат на початку переходу та ймовірність зростання ціни на будівельні матеріали.
- Регуляторні ризики: зміни в законодавстві, які можуть вплинути на стандарти безпеки та процеси будівництва.

Аналіз витрат. Витрати на проектування та дозвільні документи, закупівля матеріалів, будівельні роботи, внутрішні роботи та непередбачені витрати є основними статтями витрат.

Проектні та дозвільні документи 2800 тис. грн.

Збір матеріалів: 42000 тис. грн.

Ремонтні роботи: 84000 тис. грн.

Зовнішні роботи: 28000 тис. грн.

Непередбачені витрати: 5600 тис. грн.

Аналіз економічних вигод проекту. Перехід на монолітно-каркасне будівництво може значно знизити витрати на будівництво в порівнянні з традиційним будівництвом з цегли. Згідно з оцінками, витрати на матеріали та робочу силу в монолітному будівництві можуть бути на десять-п'ять відсотків нижчими. Наприклад, вартість матеріалів для будівництва житлового комплексу може складати 60–70% від загальної вартості монопроекту, тоді як для будівництва літніх будинків ця частка може зменшитися до 50–55%. Забезпечення такого типу може значно підвищити маржу житла та зробити проект більш привабливим для інвесторів.

Крім того, монолітно-каркасне будівництво значно скорочує час виконання робіт. Враховуючи більшу просту технологію та меншу залежність від погоди, термін будівництва може бути скороченим на двадцять-тридцять

відсотків. Це означає, що житловий комплекс буде готовий до продажу раніше, ніж це було б раніше.

Економіко-математичне обґрунтування проектних заходів. У перші два роки після початку проекту очікуються високі витрати на адаптацію до нових технологій та підготовку будівельного майданчика. в цей період очікується, що доходи від продажу житла будуть низькими. Тим не менше, після завершення цього етапу очікується значний позитивний грошовий потік, після чого витрати на будівництво зменшаться, а прибутки від продажу житла зростуть.

У третьому році проектом передбачається початок продажу житла та отримання перших прибутків. За умови стабільної економічної ситуації та попиту на нерухомість витрати на будівництво можуть значно перевищити доходи від продажу, що забезпечить позитивний грошовий потік проекту в наступні роки.

Прогнозування грошових потоків дозволяє оцінити прибутковість проекту та час повернення інвестицій. У цьому конкретному випадку можна припустити, що проект буде економічно доцільним і прибутковим у середньостроковому періоді, враховуючи очікуваний прибуток від продажу житла.

У житловому будівництві перехід з будівництва цегляних будинків на монолітно-каркасні будинки є економічно доцільним і вигідним. Монолітно-каркасне будівництво має багато переваг. Це включає зниження витрат на матеріали та робочу силу на десять-п'ятнадцять відсотків, скорочення термінів будівництва на двадцять-тридцять якості та підвищення та стійкості будівель . Це підвищити маржу прибутку, прискорити грошові потоки та знизити фінансові ризики. Проект має привернути інвесторів і сприяти розвитку ринку нерухомості. Переваги переважають ризики, після перехід на нову технологію є виправданим і перспективним рішенням.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Данілова Е. І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства : монографія. Publishing House «UKRLOGOS Group», 2020. 342 с.
2. Зіненко К. А., Кобєлева Т. О. Економічна безпека підприємства: методологічна сутність та складові формування. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2022. Випуск 4. С.9–14.
3. Коптева Г. М. Класифікація підходів до оцінки економічної безпеки підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Випуск 2 (25). С. 221–229.
4. Зубко Т. Л. Генезис поняття «економічна безпека підприємства». *Scientia rustuosa*. 2021. № 135(1). С. 75–89.
5. Архипенко Т. А., Іванова М. І. Систематизація визначень поняття «економічна безпека підприємства». *Нобелівський вісник*. 2021. № 1 (14). С. 6–11.
6. Кравчик Ю. В., Каткова Т. І. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and sustainability*. 2022. № 1. С. 84-95.
7. Потапюк І. П., Мазіленко С. С., Прусова М. О. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Випуск 2 (02). С. 156–159.
8. Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Діагностика економічної безпеки підприємства. *Трансформація бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах соціально-економічних викликів* : матеріали Міжнар. круглого столу (Тернопіль, 28 трав. 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. Т. 1. С. 96–99.
9. Панченко В. А. Аналізування як функція менеджменту в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2023. № 41. С. 86–92. URL :

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16262/1/panchenko.pdf>. (дата звернення: 11.11.2023).

10. Малтиз В., Малтиз О. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства. *Economic synergy*. 2022. Випуск 1-2 (3-4). С. 132–140.

11. Сафонік Н., Дудік А. Особливості формування системи економічної безпеки авіапідприємств в умовах трансформаційних перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-9> (дата звернення: 19.11.2023).

12. Хіміч О. В. Методи діагностики економічної безпеки підприємства. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 92–97.

13. Завитій О. Роль фінансової діагностики в діяльності підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2021. Вип. 1-2. С. 33–40.

14. Барановська О. В., Хом'як А. Р. Понятійно-термінологічний апарат діагностики економічної безпеки підприємства. *Економіка та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів* : матеріали I Всеукр. круглого столу (м. Дніпро, 21 грудня 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ, 2021. С. 19–23.

15. Кривов'язюк І. В. Модель комплексної діагностики в забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.) / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. С. 166-169.

16. Забудовники України, рейтинг будівельних компаній 2024. Bild.ua. bild.ua. Новобудови України. С. 2. URL: <https://bild.ua/uk/budivelni-kompaniyi-ukrayini/page-2?order=1> (дата звернення: 02.03.2024).

17. Construction in Ukraine – Key Trends and Opportunities to 2022. Market Research Reports & Consulting. GlobalData UK Ltd. URL : <https://www.globaldata.com/store/report/construction-in-ukraine-key-trends-and-opportunities-to-2022/> (дата звернення: 09.03.2024).

18. Ukraine war and the gobal construction market - We Build Value. We Build Value. URL : <https://www.webuildvalue.com/en/global-economy-sustainability/costruction-market-global-trends.html> (дата звернення: 10.03.2024).
19. Статистичний щорічник Тернопільської області. Тернопіль, 2022. URL : https://www.te.ukrstat.gov.ua/files/Bul/ks_z1_2022.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
20. Ranking. World Bank. URL : <https://archive.doingbusiness.org/ru/rankings> (дата звернення: 13.03.2024).
21. Економіка України у 2023 році: головне. Центр економічної стратегії. Неурядовий дослідницький центр з питань економічної політики. URL : <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> (дата звернення: 13.03.2024).
22. Зайнятість та безробіття. Головне управління статистики у Львівській області. URL: https://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/help/report_development%20trend%202021/chapter_3.html (дата звернення: 19.03.2024).
23. Учасники проектів Вікімедіа. Інформаційне моделювання будівель – Вікіпедія. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційне_моделювання_будівель (дата звернення: 21.03.2024).
24. Статистичний щорічник України 2022. Державна служба статистики України. Київ, 2023. С. 387. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Збірник%20Статистичний%20щорічник%20України%202022%20рік.pdf> (дата звернення: 21.03.2024).
25. Пікулик О. І. Бізнес-середовище в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. №2. С. 23–26.
26. Коефіцієнт фінансової стійкості. Фінансовий аналіз та висновок. URL: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/349-koefitsient-finansovoji-stijkosti> (дата звернення: 21.03.2024).
27. Довгополий Б. Д. Управління підприємством на засадах антикризової політики. Магістерська дисертація. Київ. 2022. С. 128. URL:

<https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/2c3f65d5-3161-4dd4-ad0a-194105b7042e/content> (дата звернення: 22.03.2024).

28. Мантула Л. О. Стратегія диверсифікації як ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку агропродовольчої сфери, індустрії гостинності та торгівлі* : тези доп. Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. Харків, 2022. С. 40–41.

29. Пілецька С. Т., Ткаченко Є. В. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства. *Економічні студії*. 2020. Випуск 1 (27). С. 146–155.

30. Yerifanova I., Pankova V., Tkachuk I. Strategic risk management in the personnel management system. *Herald of Khmelnytskyi national university*. 2021. № 6 (1). PP. 12–15.

31. Слюсар О. В. Фінансова стратегія підприємств галузі мінеральних вод в умовах карантинних обмежень. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні* : IV Міжнар. науково-практ. конф. Вінниця, 2021. С. 763–768.

32. Білоус С. В. Економічна безпека та антикризове управління підприємством в умовах військового стану. *Економіка підприємства: теорія та практика* : Матеріали XIII Всеукр. студент. наук.-практ. Інтернет-конф. (29 бер. 2024 р.) / відп. ред. О. М. Полінкевич, І. В. Кривов'язюк. Електрон. дані. Луцьк : ВІП ЛНТУ. 2024.

ДОДАТКИ

Додаток А
Основні показники економічної безпеки підприємства

Таблиця А.1. – Основні показники економічної безпеки підприємства

Показники	Джерело інформації / формула розрахунку	Умовні позначення	Порогове значення	Стимулятор / дестимулятор
1	2	3	4	5
<i>Фінансова безпека підприємства</i>				
1. Чистий фінансовий результат	Фінансова звітність (форма №2)	–	збільшення	стимулятор
2. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{ф.н.} = \frac{1П}{\text{Валюта балансу}}$	1П – перший розділ пасиву балансу.	0,5	стимулятор
3. Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{ф.ст.} = \frac{1П}{2П+3П+4П}$	1П, 2П, 3П, 4П – відповідно перший, другий, третій та четвертий розділ пасиву балансу.	$\geq 0,5$	стимулятор
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{а.л.} = \frac{ГК+ПФІ}{\text{Поточні пасиви}}$	ГК – грошові кошти підприємства; ПФІ – поточні фінансові інвестиції підприємства.	0,2÷0,35	стимулятор
5. Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{к.л.} = \frac{ГК+ПФІ+ДЗ}{\text{Поточні пасиви}}$	ГК – грошові кошти підприємства; ПФІ – поточні фінансові інвестиції підприємства; ДЗ – дебіторська заборгованість підприємства.	0,7÷0,8	стимулятор
6. Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{п.л.} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	–	1÷2	стимулятор
7. Чиста рентабельність власного капіталу	$P_{в.к.} = \frac{ЧП}{ВК} * 100\%$	ЧП – чистий прибуток; ВК – власний капітал.	збільшення	стимулятор

Продовження таблиці А.1

<i>Виробничо-технічна безпека підприємства</i>				
1. Фондовіддача	$\Phi_{\text{від}} = \frac{N}{B_{\text{с.р.}}}$	N – обсяг реалізації продукції; B _{с.р.} – середньорісна вартість основних засобів.	≥1 (збільшення)	стимулятор
2. Коефіцієнт оновлення основних засобів	$K_o = \frac{OZ_{\text{вв.}}}{PB_{\text{к.р.}}}$	OZ _{вв.} – вартість введених основних засобів; PB _{к.р.} – первісна вартість основних засобів на кінець року.	збільшення	стимулятор
3. Коефіцієнт вибуття основних засобів	$K_z = \frac{OZ_{\text{виб.}}}{PB_{\text{п.р.}}}$	OZ _{виб.} – вартість вибулих основних засобів; PB _{п.р.} – первісна вартість основних засобів на початок року.	зменшення	дестимулятор
4. Коефіцієнт придатності основних засобів	$K_{\text{п}} = \frac{3B_{O3}}{PB_{O3}}$	3B _{O3} – залишкова вартість основних засобів; PB _{O3} – первісна вартість основних засобів.	збільшення	стимулятор
5. Чиста рентабельність основних засобів	$P_{O3} = \frac{\text{ЧП}}{O3} * 100\%$	ЧП – чистий прибуток; O3 – середньорічна вартість основних засобів.	Збільшення	стимулятор
6. Матеріаловіддача	$M_{\text{від.}} = \frac{Q}{M}$	Q – обсяг реалізованої продукції; M – матеріальні витрати.	≥1 (збільшення)	стимулятор
7. Чиста рентабельність продукції	$P_{\text{прод.}} = \frac{\text{ЧП}}{C_{\text{рп}}} * 100\%$	ЧП – чистий прибуток; C _{рп} – собівартість реалізованої продукції	>10%	стимулятор
8. Чиста рентабельність оборотних коштів	$P_{\text{об.к.}} = \frac{\text{ЧП}}{OK_{\text{сер.}}} * 100\%$	ЧП – чистий прибуток; OK _{сер.} – середньорічна вартість оборотних коштів. 155082.4(22) 94650.4(20) 154659.3	збільшення	стимулятор
9. Чиста рентабельність виробництва	$P_{\text{вир.}} = \frac{\text{ЧП}}{O3_{\text{сер.}} + OK_{\text{сер.}}} * 100\%$	ЧП – чистий прибуток; O3 _{сер.} – середньорічна вартість основних засобів. 4702.55(22)4444.25(20) OK _{сер.} – середньорічна вартість оборотних коштів.	збільшення	стимулятор
10. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	$K_{\text{об.об.к.}} = \frac{\text{ЧП}}{OK_{\text{сер.}}}$	ЧП – чистий прибуток; OK _{сер.} – середньорічна вартість оборотних коштів.	збільшення	стимулятор

Додаток Б

Фінансова звітність БМУ «ПРОМБУД» ТОВ «ТЕРНОПІЛЬБУД»

Додаток В
Нормалізовані показники економічної безпеки підприємства

Таблиця В.1. – Нормалізовані показники економічної безпеки підприємства

Показники	Порогове значення	Роки			
		2020	2021	2022	2023
Чистий фінансовий результат, тис. грн	збільшення	1,00	0,96	-0,92	-0,62
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,5	0,7	0,88	1	0,98
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\geq 0,5$	0,6	0,81	1	1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,2 \div 0,35$	0	0	0	0
Коефіцієнт критичної ліквідності	$0,7 \div 0,8$	0,94	1	0,96	0,98
Коефіцієнт придатності основних засобів	збільшення	1,00	0,92	0,92	0,24
Чиста рентабельність основних засобів, %	збільшення	1,00	0,14	-0,74	-0,61
Чиста рентабельність продукції, %	$> 10\%$	1,00	0,10	-0,39	-0,27
Чиста рентабельність оборотних коштів, %	збільшення	1,00	0,19	-0,12	-0,32
Чиста рентабельність виробництва, %	збільшення	1,00	0,19	-0,48	-0,36
Чиста рентабельність власного капіталу, %	збільшення	1	0,73	0,20	0,25
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	збільшення	1,00	0,16	-0,48	-0,33

Додаток Г

Вагові коефіцієнти складових економічної безпеки підприємства та їх показників

Таблиця Г.1. – Вагові коефіцієнти складових економічної безпеки підприємства та їх показників

Показники	Порогове значення	Складова	Вага складової	Вагові коефіцієнти
1	2	3	4	5
Чистий фінансовий результат, тис грн	збільшення	Фінансова	0,545	0,166
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,5			0,166
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\geq 0,5$			0,166
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$0,2 \div 0,35$			0,166
Коефіцієнт критичної ліквідності	$0,7 \div 0,8$			0,166
Чиста рентабельність власного капіталу, %	збільшення			0,166
Коефіцієнт придатності основних засобів	збільшення	Виробничо-технічна	0,455	0,2
Чиста рентабельність основних засобів, %	збільшення			0,2
Чиста рентабельність продукції, %	$> 10\%$			0,2
Чиста рентабельність оборотних коштів, %	збільшення			0,2
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	збільшення			0,2